

Александар Поповић
МРЕШЋЕЊЕ ШАРАНА

СЦЕНСКА РОТО-БАЗА У ПЕТ ОШТРИХ ФАЗА

ЛИЦА:

БОРКО ГРАЦИН, професор

МИЦА, његова жена

ЛАЗА ПАУНОВ, заставник

КУМ СВЕТА МИЛОСАВЉЕВИЋ, господин

КУМИЋ МИТА, његов син

БОСА КАТАНИЋ, професорка

ВАСА ВУЧУРОВИЋ, капетан

ГОСПАВА, његова жена

Догађа се у историјском вагону III класе.

Прва фаза: КОЗЈА СТАЗА

Истина не тражи сведоке, али ми имамо неодољиву потребу да јој сведочимо.

Друга фаза: БОДЉА МРАЗА

Разлози никад не морају бити снажни. Довољно је ако су посебни.

Трећа фаза: РУЈ ОБРАЗА

Лек од зависти је захвалност и учи поштовању доброте.

Четврта фаза: КАМЕНА ОАЗА

Опсесивна послушност открива да човек иде у супротном правцу од своје

аутономије.

Пета фаза: КРИСТАЛНА ВАЗА

Човек који никоме не додијава егзистенцијално је мртав.

ПРВА ФАЗА: КОЗЈА СТАЗА

Прилично пространа трпезарија у стану Мице и Борка Грацина. Мрак је. Чује се радио, иде одјава научно-популарне емисије за коју је текст из области биологије „Мрешћење шарана“ написао професор Борко Грацин. Потом креће плех музика: маршеви. Долази са светлом, прво тихо, па све јаче, уз шта се појачава и групни разговор присутних: Борка, Лазе, Босе и Свете, до крешченда. Уз њих је присутан и Мита, али он не учествује у разговору. Он мирно и незаинтересовано седи и без прекида пуши.

ЛАЗА: Све о свему емисија није незанимљива мада је, можда, мало прекратка и празњикава. Више је благоглагољива, него што је садржајна. Почетак је, рецимо, претерано развучен и шупаљ. Средиште, тако рећи, не постоји. Само статистички подаци, бројке, и ништа више. Дакле, прилично сувопарно. Мада у тексту, ту и тамо, има поетских места. Али има и прилично гњаваже. Како ја судим, петнаест минута је превише за такву тему. Могло се све то исто рећи сажетије. Пет-шест минута је било сасвим довољно да се све то исто саопшти на један језгровит и ефектан начин. Ипак, радио није професорска катедра. За радио треба писати лако и полетно. То не значи да ја о емисији имам крајње негативно мишљење. Напротив. Ако ти, шуре, наставиш овако, онда има извесних знакова да би у догледној будућности био кадар да најврцаш и нешто вредније зезанције

из те области. Нисам стручан, али претпостављам да би о сомовима било захвалније писати за радио.

БОРКО: Спикер је, збиља, пребрзо читао и накарадно наглашава потпуно неважне пасусе, а кључна места је остављао по страни. Али шта ту ја као аутор могу да учиним? Ништа. У ситуацији је да се другима да у руке. На моменте ни сам нисам био у стању да препознам свој рад. До те мере је све то тонски збрљано, да човек губи вољу да прати пишчев ток мисли. Па ипак, пажљивом и образованом слушаоцу је, ја сам уверен, било изузетно задовољство да слуша моју тезу о мрешћењу шарана, од првог до задњег словца. Признаћу, ја сам још увек приметно узбуђен, али на мене је емисија оставила снажан утисак. Руку на срце, ја сам се надао да ћете ви ово моје научно првенче дочекати с много већим одушевљењем. У ствари, био сам наиван. Смео сам с ума да сваки човек пати помало рд зависти. Осим кума. Њега издвајам. Он се најискреније радује заједно са мном. Сви остали тако-тако.

СВЕТА: За мене је, морам признати, све ово што сам чуо, право откровење. Куме, ти си мозак. Знао сам ја и раније да си ти, куме, геније, али то се сад и у јавности потврдило. Права је само штета што тако добра и вредна емисија долази у тренутку кад преко града лете гранате и народ је више оријентисан на неке друге ствари, него на нова научна открића. Али да се овако нешто појавило у неко срећније и за науку погодније време, то би била сензација равна Ајнштајновој теорији релативитета. За утеху је да су сви епохални научни радови преживели своје време. Куме, ја ти стојим добар да ће ти кад-тад ово твоје грандиозно дело донети светску славу. И ја се с радошћу поносим што си ти мој кум, уз допуштење да у овоме часу будем пророк. Постаћеш нобеловац. И ја ћу свима рећи: то је мој кум.

БОСА: По мени, крај је музички могао да буде много упечатљивији.

Додуше, мени је сад тешко да разлучим колико је ту грешака до музичког сарадника, а колико до текстописца, јер емисију сам чула само један пут, али знам да је слушаоцима за радио синоним музика и да свако ко жели да ствара нешто што ће се презентирати путем радио-таласа, мора то да има на уму непрестано. Овако, испада, колега Грацин, да је ваше остварење остало крње, на жалост. Мени је криво што у овоме часу, ја, колега, нисам способна да вам дам прави савет. Можда још има времена да ви с пером у руци сазрите. Но, можда би било упутније не замлаћивати се у вашим годинама, јер има тешких заблуда које човека одводе и у лудило.

(Мица долази журно и на врхунцу крешченда сазданог од блех-музике и групног надвикивања у говору гаси радио. Истога часа настаје мук. Пауза обојена шоком и збуњеношћу.)

БОРКО: Што нам угаси радио, Мицо?

МИЦА: Па да се не бисте надвикивали с блех-музиком.

БОРКО: Као да се не зна ко у овој кући прави ред и распоред.

МИЦА (покуњено се повлачи. У одласку): Нисам имала намеру да те, с опроштењем, осерем пред друштвом. Опрости ми.

БОРКО (добаци за њом): По који пут? (Друштву.) На жалост, сељанчура, остаје сељанчура. Узалудан је сваки мој труд.

СВЕТА: Немој ни ти, куме, баш тако ниподаштавајуће спрам кумице, резилиш је пред гостима.

ЛАЗА: Гази тај преко нас као да смо крпаре.

БОРКО: Ако си јој, Лазо, брат — ниси јој дрвени адвокат. Нико од затуцаних глупака не верује више у своју памет. До беса ме доводи та њихова сељачка и простачка самосвест. Ја одврнем радио до краја, а она дође да га угаси, без питања. Као да ја не знам шта радим.

БОСА: Не желите да ма ко од суседа слуша шта се код вас у друштву овде разговара. Је л' тако, колега?

БОРКО: Паметним људима не треба сваку ствар објашњавати. Поготову ако се зна да је данас максима: двојица без душе, један без главе. (Кум устаје и полази из трпезарије.) Куда ћеш ти, куме?

СВЕТА: Идем у кујну, да кажем кумици реч-две утехе, нисмо звери.

БОСА: Вреди вам, колега, овај ваш кум сувог злата. Да није његове припомоћи ви бисте брзо балдисали.

БОРКО: Пазимо се опасно. Што год ја започнем, па може бити посустанем, да не би остало напола, он доради. А од овога овде рођеног шурака имам само штете.

ЛАЗА: Престаће једнога дана, многоуважена господо, и та ваша тортуре над недужним становништвом, само полако. Спустићете ви дурбин. Нећете нас завјек звати репоњама и гегулама.

БОРКО: Ћути, из блата сам вас извукао.

БОСА: Ал' узбрали сте, колега, пупољак.

БОРКО: И дан-дањи би пасли траву да мене није било да их ишчупам из оне њихове беде и сиротиње.

ЛАЗА: Само неку годиницу пре рока, професоре, јер нама су и партизани 41. у Коцељеву обећали да ћемо у комунизму сви у Београду живети.

СВЕТА (долази): Поклонила ти је цвет своје младости.

БОРКО: Ко то каже?

СВЕТА: Кумица. И то кроз сузе. Много си је уцвело. Она сваку твоју реч искрено срцу прима.

БОСА: Претерујете, гос'н-Свето. Службовала сам ја и по селима. У њих је срце жилаво и опорно, ко опанак, тешко га је раскиселити.

СВЕТА: Ал' кумица не фингира јецаје. Нос јој је запушен, пун суза. Каже: „Поклонила сам му најлепше године своје. И тело и душу.”

БОРКО: И приде одозго свог дрчног и лењог брата, да га ја на грбачи теглим. Са седам заната су га најурили, јер му се не рмба, више му се свиђа да по цео дан на Ташмајдану игра крајцарице са својим вагабундама.

ЛАЗА: Е, па кад одртавела чичускара хоће нетакнуто сељачко девојче, онда је ред да се мало и истрси, да потпомогне младину фамилију.

БОСА: Стишајте страсти, није ред да пред нас изнесите свој прљав веш.

БОРКО: Ал' ако хоћете баш и о тој нетакнутости да вам отворим срце, изркнућу се.

СВЕТА: Немој, куме, кумим те богом, отрцавати своју венчану жену пред белим светом.

БОРКО: Нашао сам јој стипсу под јастуком.

БОСА: Ви већ постајете неукусни, колега. Обуздајте се.

БОРКО (пада у јарост): Шта ће јој стипса под јастуком прве брачне ноћи? Питам ја вас. Шта ће јој стипса? Одговорите ми! У Србији женске не ударају брицу. И чему онда може да јој служи стипса прве брачне ноћи? Објасните ми!

ЛАЗА: Додајте ми секиру, иза врата је. Клепићу га ушицама посред челенке због насртаја на част моје сестре.

БОСА: Овде ће доћи до крвопролића, гос'н-Свето. Па јесте ли ви мушко? Спречите их, иначе ће крв потоцима потећи.

СВЕТА: Окани се ћоравих послова, Лазо. Није вредно робијати зарад једног јунфера.

БОРКО: Пустите куче нека уједе свога доброчинитеља.

БОСА: Ви сте, колега Грацин, истини за вољу, испали муфљуз потезући онај калијум алуминијум сулфат. Као да је то нека новина и реткост у Србији. Стипса и варзило, приручна средства.

СВЕТА: Хајде, пружите руку један другоме! Измирите се!

БОРКО: Ма добро. У реду.

ЛАЗА: Кад сте већ толико навалили, да вам не кварим расположење. (Лаза се рукује и потресно љуби с Борком у оба образа.)

БОРКО: Ја сам само рек'о да данас и зидови имају уши, ништа више. Од тога је све почело.

БОСА: Ал' нисмо ми овде ништа говорили ни против Хитлера, нити против оца Недића, да бисмо морали да стрепимо од анонимне денунцијације.

ЛАЗА: Од доконости смо распредали, шуре, о емисији у којој си ти нагваждао о мрешћењу шарана.

БОРКО: Опет се ти задеваш.

ЛАЗА: Припрдело гимназијском професорчићу да се као кобајаги бави науком.

СВЕТА: Немојте се изнова качити!

БОРКО: Откад су то, шуре, питам се, приучени клозери почели да дају судове о научним тезама? Досад је њихово било да шлифују вашарска огледалца. Је л' тако, колегинице Босо?

БОСА: У принципу, колега, ја не верујем да је сваки професорчић интелегентнији од сваког занатлије.

БОРКО: Ви сте завидљиви, Катанићко, због тога му држите страну. Ал' да вам не бих остао дужан, рећи ћу вам да сумњам да ће се ваш глас икада чути на радио-таласима.

БОСА: И то окупацијским.

СВЕТА: Јест, вама је, професорко патриотизам јача страна, а не знам чији је то супруг главни рачуноиспитач у Управи града.

ЛАЗА: Ако то не знаш, куме, ти знаш чији је рођени брат председник окупацијског преког суда.

БОРКО: Због тога кум и не говори с њим још од јуна 41.

ЛАЗА: Не знам онда због чега се Ванђел Чокалија овде у авлији пред свима, с јесени 43, уочи свога пута, зарикао да ће утепати обојицу браће Милосављевића, само ако га икако послужи јуначка срећа да се у Београд врати на белом коњу, ко победник.

БОРКО: Било како било, ал' ја сам сигурнији у себе него икада. Упамтите

ви овај данашњи датум: 8. октобар 44! Пазите шта вам кажем! Тај датум ће заједно с мојим именом ући у све енциклопедије.

МИЦА (усплахилено улеће): Овамо к нама надире наоружани брадоња. Не знам шта хоће, склањајте се, делује ми избезумљено. (Међу присутнима настаје паника. Лаза се завлачи под канабе. Света вуче незаинтересованог Миту у шифоњер. Борко се с Мицом и Босом завлачи под сто.)

СВЕТА (провирује из шифоњера): Ако стане да вас коље, ви вичите, ја ћу вам притећи.

ЛАЗА (извирује испод канабеа): Завуци се тамо у шифоњер, куме, и пази да те тај твој бесловесни мученик не ода.

БОРКО (извирује испод стола): Ако дође до масакра, нас је више, људи, не бојте се!

БОСА (провирује испод стола): Ал' ако ухвати једног од нас, немој да тај после од страха ода где се крију и остали. (Унутра упада брадати и косати накинђурени четник. Има ручне бомбе, реденике, шмајсер, шубару с кокардом, разне амблеме и ордење. Кад упадне, он застане и погледа унаоколо, затим опрезно пође од врата до врата. Свака одшкрине и кроз једна прође.)

СВЕТА (извирује из шифоњера): Где је? Је л' отишао?

ЛАЗА (извирује испод канабеа): Сва је врата отварао, као да нешто проверава. Можда по нечијој достави мене тражи. Људи, не дајте ме!

БОРКО (провирује испод астала): Не цвили, не тражи он никог. У купатилу се задржао.

БОСА (провирује испод астала): Е, што наши мушкарци имају лошу навику, то је чудо једно. Увек им је слађе да пусте воду у лавабо, него у клозетску шољу.

СВЕТА (извирује из шифоњера): Да је била мала нужда у питању он би већ изашао. (Излази из шифоњера на прстима.)

МИЦА (извирује испод астала): Куда ћете, куме, ако бога знате, шчепаће те кољач за гушу.

СВЕТА (иде ка вратима кроз која је прошао брадоња): Морам само начас да звирнем кроз кључаоницу, да проверим шта он ради унутра. (Савија се и вири кроз кључаоницу. Испод стола извирују Борко, Мица и Боса. Испод канабеа извирује Лаза. Из ормана изађе Мита и седне за сто, па мирно запали цигарету.)

БОРКО: Куме, реци нам. Шта ради?

ЛАЗА: Шта ради? Видиш ли штогод?

БОСА: Не мучите нас, гос'н-Свето. Опишите нам приказ.

СВЕТА (усправља се и окреће према њима): Стоји насред купатила голцат. (Крсти се и одлази у шифоњер, а да свога Миту за столом и не примети)

БОСА: А да ја сад банем код њега голог унутра, можда ће се постидети.

ЛАЗА: Ал' онда се свуците и ви, професорко, ако мислите да га одобровољите у корист свих нас.

МИЦА: Ал' ко нам гарантује да је професорка његов тип?

БОРКО: Је л' се то ти, жено, уместо професорке препоручујеш?

СВЕТА (извирује из шифоњера): А где је мој Мита, нема га у шифоњеру. (Угледа Миту где седи за столом и пуши.) Шта ћеш ту, мучениче? Долази одмах с места овамо! (Истога часа отварају се врата купатила и излази брадоња без браде и косе и без четничког одела. На њему је Борково одело, који је прилично мањи и тањи од њега. Света се брзо повуче у шифоњер, а брадоња кад угледа Миту за столом, збуњено застане, али се одмах љубазно насмеши, благо наклони и журно шмугне из просторије напоље.)

БОРКО (извирује испод стола): Изгледа да је отишао и то у моме најновијем оделу.

СВЕТА (искаче из шифоњера): Мито, сине, јеси ли остао жив? (Грли Миту и љуби.) Данашњи дан ћемо одсада славити као твој други рођендан у животу.

МИЦА(извлачи се испод стола): Излазите, прошла је опасност! (За њом испод стола излазе Боса и Борко који одлази до врата купатила.)

БОСА: А где је Лаза? Да није одвео Лазу?

ЛАЗА (још увек испод канабеа): Овде сам под диваном.

СВЕТА: Шта чекаш још, што не излазиш?

ЛАЗА (још увек завучен испод канабеа): Чекам да тај крвник одмакне од наше куће, да се случајно не предомисли и не врати да нас покоље у знак освете.

МИЦА (одлази, у одласку): Ја из кујне видим кроз прозорче ко улази у наше двориште, јавићу вам опет ако се појави какав јакреп.

БОРКО (отвара врата купатила, запањено): Па он нам је за успомену и дуго сећање оставио и своју униформу и наоружање.

БОСА: Ал' за длаку смо сви заједно избегли сигурну смрт.

СВЕТА: Ал' замислите ви да је мој Мита за столом седео, да га је он видео и да му ни матер није опсовао.

БОРКО: Не каже наш народ бадава да пијане и луде бог чува. И да ми је знати шта ћу сад да радим са овим његовим ркама?

ЛАЗА (извлачи се испод канабеа): Дај ти то све мени, шуре.

БОСА: Шта ће вам то, Лазо? Не смете га облачити, можда је вашљиво.

ЛАЗА (купи све брадоњине ствари из купатила и полази): Склонићу ја то у шупу, да сачувамо као ратни трофеј.

СВЕТА: Ја сам од ове страхоте, куме, још најежен, имаш ли у кући мало дивке, да се повратимо?

БОРКО (приђе кухињским вратима и мало их одшкрине): Хеј, жено! (Мица долази.) Шта тутољиш ти тамо у кујни?

МИЦА: Искувавам крпе и стојим на осматрачници крај прозора да ошацујем сваког ко крене овамо.

БОРКО: Стуцај оне две задње стаклене бомбоне, па пристави лонче за дивку, да се људи мало поврате од овог ударца.

МИЦА (пође натраг у кујну, у одласку): Ал' немојте ми замерити ако попречекате мало дуже, јер ово грађе које ложим, сирово је, па само пишти и пурња.

ЛАЗА (махнито улеће, чује се звук сирена): Људи, сирене! (Сви се преплашено узмувају.)

БОРКО (јурне из собе): Долазе бомбардери!

СВЕТА (дрекне за Борком): Стани, куме, зар ти остави свога кумића!

БОРКО (брзо се враћа): А зар ти нећеш?

СВЕТА: Хоћу, него ми од страха прорадила црева, морам да се олакшам.

БОРКО (вуче Миту): Дужи се, кумићу, долазе савезници да нас засипају

теписима бомби. (Одвлачи незаинтересованог Миту. У одласку.) За њих је горе високо свака овдашња кућа војни и стратегијски циљ. (Кум Света шмугне у кујну, Боса полети напоље за Борком и Митом.)

ЛАЗА: Причекајте, професорко!

БОСА (застане): Не излажемо ли се опасности, Лазо, да овде незаштићени изгинемо?

ЛАЗА (стегне је око струка): Нећемо ми дуго. Само да вам кажем да вам другови преко мене поручују да је до сутра у подне крајњи рок.

БОСА: Ма не колеба се он због услуге, него стрепи за своју властиту кожу. Каже: „Жено, ко ми гарантује да ме они неће искористити да им учиним услугу, а после опет да ме прислоне уза зид“.

ЛАЗА: Остаће му глава на раменима, другови гарантују.

БОСА: Ал' он пита зашто му ви ништа написмено не дате у вези с тим?

ЛАЗА: Он као виши службеник Управе града није више у ситуацији да уцењује и поставља услове. Ако не прихвата нашу понуду, онда нека пакује своје ствари и нека се повлачи с Немцима. (Лаза је пусти и бесно пође напоље.)

БОСА (крикне за њим): Стани. Лазо. (Он застане, она из угла узима претешки куфер.) Спаковао вам је он све записнике, оне које сте тражили. (Чују се детонације експлозија, Лаза граби од Босе куфер.)

ЛАЗА (бежећи напоље заједно с Босом): Брже за мном, кренуло је!

МИЦА (долази из кујне загрљена са Светом. Он је обасипа пољупцима):
Па зар и сад, куме, док падају бомбе?

СВЕТА: Слатко би ми било, кумице, да погинем на теби.

МИЦА: Чекај, куме, пусти ме начас. Осећа се изгоретина. Ставила сам лонац да прокувам крпе. (Света се не обазире, него је и даље страшно милује и љуби.) Немој, куме, имам на себе.

СВЕТА: Мени то не смета, кумице. Напротив. (И даље наваљује).

МИЦА: Јаој, куме, шта ти то од мене радиш? Немој опет неке превезије!

СВЕТА (и даље наваљује): Само оне, кумице, што ти је слатко.

МИЦА: Јао, јао, куме, изгореће ми све крпе, нећу после имати шта да метнем, а од мене само цурка! Куме!

СВЕТА: Кумо!

МИЦА: Куме!

СВЕТА: Кумо!

МИЦА: Куме! Куме! Куме! Куме! Куме! Куме!

СВЕТА: Кумо! Кумо! Кумо! Кумо! Кумо! Кумо!

МИЦА: Јој!

СВЕТА: Ајој!

МИЦА: Ух! Пусти ме сад! (Кум је пусти и пође ка једним вратима.) Јеси ли се, куме, много офарбао? Да не приметете?

СВЕТА (отвара врата клозета. Види се шоља, али изнад шоље на осамдесет центиметара раздаљине направљена је дрвена преграда): Шта је ово?

МИЦА: Начин на који ме Борко одвикава од гадне навике што не седим, него се пењем да чучим на енглеској шољи.

СВЕТА: И како ја сад овде да се помокрим, да нишаним с раздаљине?

МИЦА (она га намешта): Окрени се овако натрашке наспрам клозета, па се повиј. Још! Још! И сад се завуци уназад! (Света се завлачи и повијен седа на шољу, јер се од даске изнад глабе не може успрабити.)

СВЕТА: Одличан је овај кумов изум, нарочито за оне који желе да добију грбу. (Страховита експлозија, рушење, мрак.) Изгибосмо! Кумице! Кумице! Чујеш ли ме?

МИЦА (мало се раздањује): Не бој се, куме, живи смо!

СВЕТА: Ал' ја сам се заглавио у шољи, кумице, помагај!

МИЦА (пружа куму руке и покушава да га извуче, али не иде): Стисни, куме, дупе и одупри се коленима! (Она га вуче, али без резултата).

СВЕТА: Вуци! Кумице, цимај! Не остављај ме овако заглављеног!

МИЦА: Чекај да предахнем, куме, липсала сам.

СВЕТА: Реци ми, јесмо ли затрпани?

МИЦА: Нисмо, само су рагастови с вратима и прозорима поискакали из зидова од детонације.

БОРКО (усплахилено долеће): Куме! Мицо! Јесте ли живи?

СВЕТА: Јесмо, куме. Коса ми је пуна срче и дупе ми се заглавило у шољи, па ни макац.

МИЦА: Ја сам вукла кума, али не иде, па не иде.

БОРКО: Дај, Мицо, да ти и ја потегнемо сложно. (Обоје хватају кума за руке и вуку.) Оооооооооооооо--рук! Оооооооооооооо-рук!

СВЕТА: Иде, иде. Помера се, осећам. Запните још мало.

БОРКО и МИЦА (вуку): Оооооооооооооо-рук! Оооо-оооооооооооо-рук!
(Ишчупају кума, али заједно са шољом на дупету.)

БОРКО: Аух, куме, бог те моловао, пође за тобом и цела шоља из фундамента.

СВЕТА (с шољом на дупету штепује ка вратима): Тути, куме, боље жив с шољом на гузици, него мртав с расцопаном тинтаром.

БОРКО (заједно с Мицом полази за Светом): Ал' пази, куме. Не мешај толико, ако лупиш о рагастов, оде шоља у парам-парчад, то је керамика, није туч. (Детонације, мрак.)

ДРУГА ФАЗА: БОДЉА МРАЗА

Револуционарне песме грувају. Мица сређује свој демолирани стан. На вратима се појављује Боса, Мица гаси радио.

БОСА: Здраво, другарице Мицо.

МИЦА: Ја се баш питам, професорко, што вас од ослобођења нема код нас, јер раније сте овде били и живи и печени.

БОСА: Имала сам пречих задужења од општег значаја.

МИЦА: Сећате ли се, Босо, како сам вам дивку заслађивала стакленим бомбонама?

БОСА: Најупутније је да све те патње и страдања што пре заборавимо и прионемо на обнову земље.

МИЦА: И како се онда, професорко, на данашњи дан каже?

БОСА: Смрт фашизму — слобода народу!

МИЦА: Ма не то, Босо, него у вези празника.

БОСА: Каквог празника?

МИЦА: Та немој ми рећи да ти школована жена не знаш да је данас Бадњи дан. И то први у слободи.

БОСА: То припада мрачној прошлости, другарице. С религијом је завршено једном заувек. Црквама је одзвонило. Научно је утврђено да нема бога.

МИЦА: Па шта ћемо онда празновати?

БОСА: Празноваћемо наше револуционарне празнике. (Мица настави да ради.) Него, видим, прионула си и ти својски, што је за сваку похвалу.

МИЦА: Цича је, прозори су полупани, а стакла још нема. Од плакања се слабо загрева, сестро златна, кад ме снашло, шта ћу него да отрпим.

БОСА: Ти најмање имаш разлога да плачеш кад сви певају у славу слободе. Нашим крвопијама и гуликожама дошао је крај. Снаге реакције су поражене до ногу.

МИЦА: Ал' кад ми је човек у затвору на правди бога, ништа ми се не мили.

БОСА: Борко је лишен слободе?

МИЦА: Пре месец дана га склептали, а нико неће да ми каже ни због чега, ни где га држе.

БОСА: То је он нешто опасно забрљао, јер другови никога бадава не одводе. Широкогруда је наша народна власт.

МИЦА: Као да не знаш мога Борка, професорко, а годинама сте скупа службовали. Где ће ти душа кад тако погано говориш о њему?

БОСА: Па баш због тога што га знам.

МИЦА: Шта знаш, лед те убио?

БОСА: Између осталог, наспрам тебе и Лазе држао се крајње надмено и дрчно, показујући на тај начин презир и нетрпељивост према сиротињи и према пролетаријату у целини.

МИЦА: Али ја га нисам пријавила.

БОСА: То је твој велики пропуст, другарице, јер ми данас понајмање смемо бити помирљиви према госпоштини. Ево, увери се. (Вади из официрске торбице папире и даје их Мици.) Чак је и у Министарству просвете донето решење о Борковој суспензији.

МИЦА: А шта му то дође?

БОСА: Такви као што је он не могу више васпитавати нашу слободарску омладину.

МИЦА: И је л' неће више сваког првог примати плату?

БОСА: Остаће на расположењу до даљњег.

МИЦА: Па од чега ћу ја онда живети? (Упада Лаза у униформи партизанског официра. Десна шака му је у завоју.)

БОСА: Срећна ти рана, друже Лазо!

ЛАЗА: А не, ово сам се ја на чаши посекао кад смо прослављали ослобођење Батајнице.

МИЦА: Јеси ли питао за Борка, брате, што сам те молила?

ЛАЗА: Рекао сам ти једном засвагда да се ја за сарадника окупатора нећу занимати.

МИЦА: Ал' Борко ти је шурак, човече божији, јеси ли ти начисто шенуо?

ЛАЗА: Да ми је рођени брат, кад је издајник, онда ми је мрзак, јер ми према издајницима не гајимо слабости.

БОСА: И ја сам јој то исто рекла, друже Лазо, да ми за своје непријатеље немамо милости.

МИЦА: Како то сад мој човек свима вама преко ноћи испаде душманин?

БОСА: Па шта ако вам је венчани муж, другарице, није вам класни друг. И ја сам од свога супруга затражила развод по кратком поступку због идеолошких размимоилажења и класне нетрпељивости.

ЛАЗА: Јеси ли, другарице?

МИЦА: Сањам ли ја накарадно, или се ово цео свет на јави изокренуо на тумбе?

БОСА: Није то за ишчуђавање. Због свога држања за време окупације мој бивши човек је изгубио грађанска права, а такав може само да ми засмета у моме даљем напредовању. Нека захвали мени, уосталом, и теби посебно, друже Лазо, што није упућен на принудни рад.

ЛАЗА: Он се тргнуо у минут до дванаест.

МИЦА: Добро, бре, људи, јесте ли се сви ви бунике напили? Који вам је мандрак кад тако кварно резонујете?

БОСА: Мене из министарства унутрашњих предлажу у руководеће просветне органе, али с напоменом да се претходно морам отарасити тога баласта.

ЛАЗА: Радује ме што чујем, другарице, да сам ја на тебе благовремено позитивно утицао.

БОСА: Ти си, друже, учинио да ја прогледам.

ЛАЗА: То ми је био задатак.

МИЦА: Знам да си ти, буразеру, још 43. деловао на професорку сексуално, затекла сам вас у кујни на камари.

ЛАЗА: Ма ти си једна најобичнија гуска! Ти немаш појма шта је садржано у нашем геслу слободне љубави.

МИЦА: Живела сам овде поред вас даноноћно, а затим опазила да ви ма шта радите против окупатора.

БОСА: Ми смо били конспиративци.

МИЦА: Колико ја знам, ти си, брате, све своје слободно време проводио на Ташмајдану, поред цркве Светог Марка, играјући крајцарице.

ЛАЗА: То нам је била само маска. У ствари, док смо бацали писмо или глава, ми смо држали кружоке.

БОСА: Баш смо лепо претресали све наше горуће проблеме, друже Лазо. Жао ми је што вас сад остављам, али морам због једног летећег састанка у гимназијском активу.

ЛАЗА: Желим ти да се и надаље сукцесивно укључујеш у обнову земље.

БОСА: Без даљњег, друже Лазо. Док траје обнова нема одмора!

ЛАЗА (прати Босу до врата): И јави се опет, другарице, јер сваки наш сусрет је идејно плодан. (Пође у собу.)

МИЦА: Куда ћеш ти, брате?

ЛАЗА (улазећи у другу собу): Да се мало опружим, јер ноћас сам опет у акцији.

СВЕТА (опрезно улази с Митом, носи празну корпу, а испод зимског капута нешто крије): Јесте ли ту, кумице? (Угледа је.) Срећан ти бадњак. (Он и кумица се срдечно љубе.)

МИЦА: Црни куме, још једино што ти мислиш на нашу кућу, не прође три дана а да ме не обиђеш.

СВЕТА: Ћути, кумице, доносим ти радосне вести, мислио сам да ћу и кума затећи код куће, биће данас отпуштен из затвора.

МИЦА: Ти би да ме шалом разгалиш мало, куме?

СВЕТА: Не шалим се ја са таквим стварима, Мицо. Зарад кума сам пошао до онога мог назови рођеног брата Гаврила с којим нисам говорио још од како се заратило.

МИЦА: Је л' то говориш о ономе брату који је за време рата био председник преког суда, па јео и пио с Немцима?

СВЕТА: Баш о њему. То је тај.

МИЦА: Онај исти због којег је Ванђел Чокалија одлазећи у партизане претио да ће убити и њега и тебе, за освету?

СВЕТА: А, у ствари, испоставило се да је мој брат Димитрије био међу Немцима по налогу Капејота, а опет да је Гестапо послао Ванђела Чокалију међу партизане.

МИЦА: Значи, њихови су били с нашим, а наши с њиховима.

СВЕТА: Тако испада, кумице. Ванђела Чокалију су разоткрили и стрељали, а мој назови рођени брат је дочекао ослобођење и постао велики дрматор.

МИЦА: За време рата код Немаца буца, а сад код наших дрматор. Увек при врху.

СВЕТА: Море, кумице, то ти се све испомешало, да више ни сам бог не зна ко је ко и какав, да се човек забезекне, ништа више. За време окупације стидео сам се тог свог назови рођеног брата, ал' ни сад ја из личних разлога не бих тражио њега, нити бих пред њим погнуо главу, да ми сиромах кум није тако награјисао. Због кума сам га потражио и он се онолико обрадовао. Каже: „Добро да си ме се сетио“. Онда му ја кажем да не долазим због себе, него да долазим због кума, због човека чистог као суза. Кажем: „Пусти га из затвора, бадава човек труне“. И он одмах ту на лицу места дрмнуо тамо неког телефоном. „Учинио сам ти“, каже, „кум ће данас бити пуштен кући“.

МИЦА: А да не лаже он?

СВЕТА: Ако ме слаже, рекао сам му, доћи ћу задњи пут, да га пљунем у лице. Видећемо сад држи ли он до образа. (Споља допире велика бука.).
Шта се то овде код вас чује, кумице?

МИЦА: Грађани четвртог рејона манифестују своју приврженост данашњици.

СВЕТА: Хладно је, ал' одшкрини макар мало прозор, да чујемо шта вичу. (Мица одшкрине прозор. Чује се хармоника, а потом извикивање парола и скандирање.)

КЛИКТАЧ (споља): Сви на изборе за народне одборе!...

ХОР (споља): За народне одборе. За народне одборе. За народне одборе.

КЛИКТАЧ (споља): Нећемо краља, хоћемо Тита, народ се пита!

ХОР (споља): Народ се пита. Народ се пита. Народ се пита.

КЛИКТАЧ (споља): Дај ми пушку од два метра да убијем краља Петра!

ХОР (споља): Да убијем краља Петра. Да убијем краља Петра. Да убијем краља Петра.

КЛИКТАЧ (споља. Лагано се удаљује.): Бацили смо јарам клети да живимо ко Совјети!

ХОР (споља. Све даље и даље): Да живимо ко Совјети. Да живимо ко Совјети. Да живимо ко Совјети.

СВЕТА: Опасно гуде. Затвори, кумице, прозор, следио сам се.

МИЦА (затвара прозор): А кумић, ко и обично, ћути. Стално ћути.

СВЕТА: Њега је овај комунизам докрајчио.

МИЦА: Зар се и он меша у политику?

СВЕТА: То се и ја питам, кумице. Никад се ни у какве дискусије није уплитао, ал' приметно је од ослобођења наовамо потонуо у потиштеност, не трпи их, и то ти је. Не може да свари те њихове механизме.

МИЦА: Је л' бар штогод прича у вези с тим?

СВЕТА: Причам ја њему, кумице. Па му кажем: „Сине, Мито, промена је велика, али свикнућемо. Морамо. Такво је време. Револуционарно. То су другови. Мислим, комунисти. Је ли. Треба да разумеш. Нису то господа. А господа су господа. Међутим, ово су другови. Манири су им мало сировији. Знаш, њима је моћ у суровости. Они кажу да је човек оно што једе. Кад будемо сви исто јели, бићемо сви исти у свему. Морамо то тако да прихватимо, Мито. Човек је постао од мајмуна. Бог је укинут. Неписменост је кажњива. Противљење је симптом лудила. Робижашнице су санаторијуми где се заблудели лече од неслагања. Кумице, мила, кад је то мој Мита од мене чуо, он је побеснео. Да сте га само видели како је

арлаукнуо и поскочио као рањена звер. (Скида шешир с главе, испод њега му је на челу велика рана.) Погледај!

МИЦА: Црни куме, каква вам је то ранетина?

СВЕТА: Мита ме у наступу мржње треснуо стилском столицом по глави због оних мојих речи у прилог нових струјања.

МИЦА: Невероватно, куме! Ко би се од кумића надао том колачу?!

СВЕТА: Испао је до крајности непомирљив, кумице. И мене је то запрепастило. Кад сам се расвестио и подигао са пода, имао сам шта и да видим. Мој Мита све ствари из себе баца на улицу кроз прозор са првог спрата.

МИЦА: А због чега то?

СВЕТА: Па пао је у јарост, кумице. Распомамио се. Бацао је ствари на комунисте. Гађао их. Али ја сам први био оборен.

МИЦА: Мито, кумићу, зашто тако наопако радиш? Што се ти мешаш у оно што те се не тиче? (Мита ћути незаинтересовано.) Ћути.

СВЕТА: То је оно, кумице, што он само ћути, а у њему унутра, у дубини душе све кључа.

МИЦА: А јеси ли ти, куме, баш сасвим сигуран, да је њему све то на политичкој бази?

СВЕТА: Чини ми се да јесте. А и онај наш бакалин Сима Жаба рекао ми је да он на тој истој основи добија оспице. Каже: не сме да упали радио, јер чим чује те причанције, мислим, данашње, он се сав оспе. (Вади испод капута два фишека од новина и два бадњачића око којих је свезана по једна гужвица сламе.) Погледај, кумице!

МИЦА: Ти си куме, велики човек, прави Србин.

СВЕТА: У фишецима је по нека смоква, понека сува шљива, који орах и бадем.

МИЦА: Где си само све то нашао, куме, питам се?

СВЕТА: На Каленићевој пијаци, ал' на страх. Један бадњак и један фишек за вашу кућу, а други за нашу.

МИЦА: Е, баш си ме дирнуо, куме! Потресао си ме из фундамента. Овај ти гест нећу заборавити док сам жива.

СВЕТА: Ал' коштало ме све то, кумице.

МИЦА: Пара, куме?

СВЕТА: Ма не, него живаца, кумице. Онај наш Миленко касапин ми на време сигнализирао да ће ознаши свуда унаоколо око пијаци стајати у хаусторима с фотографским апаратима и усликавати сваког оног који се дрзне да купи бадњак.

МИЦА: Пре четрнаест дана била ја на Каленићевом гувну и јелке су се сасвим слободно продавале. Нагрнуо народ листом.

СВЕТА: Јелке, да — али бадњак, не. Свако ко купи бадњак, слику му лепе у црну књигу. И то још, каже, накнадно ће хаузмајстори и улични секретари завиривати по становима да провере има ли неко кога нису усликали да им је промакао с бадњаком, јер кажу: ни један поштен Србин није Србенда. Поштени се одричу бадњака, одричу крсне славе, одричу Светог Саве, одричу Душана Силног, одричу Карађорђа, одричу се ћирилице.

МИЦА: Свињетине, куме, је л' и ње треба да се одрекнемо?

СВЕТА: Е, то још није одлучено. Него, кумице, ја сам понео корпу, ако имаш, да нам узајмиш штогод угљене прашине, да за вечерас правимо фишеке, да за бадње вече разбуктимо каљеву пећ. Све што смо у кући дрвено имали, исцепали смо и заложили.

МИЦА: Имам, куме, за тебе, дала бих ти и око, да ти устреба. (Брзо узима кумову корпу и излази.) Сад ћу ти ја сунути мало у неку празну кесу.

СВЕТА: Чујеш ли, сине Мито, има још људи на овоме свету који нас цене и од нас не дижу руке. Кумица нам око нуди. Треба ценити то. Кад ја умрем, ти немој то да заборавиш, него се потруди да уграбиш прилику, да се и после моје смрти одржи то наше српско кумство.

МИЦА (враћа се): Ту ти је, куме, и прашина и нешто грања да потпалиш прашину.

СВЕТА: Расплакаћеш ме, кумице, нека ми се топлина разлива по грудима.

ВАСА (улази унутра, у официрској униформи): Је л' слободно код вас, другарице Мицо? (Света се тргне, па брзо бадњак крије испод капута.)

МИЦА: А одакле се ми знамо, друже? Ја из здравствених разлога нисам могла поћи у борбу. Имам и лекарска уверења.

ВАСА: Ако се ми не знамо, има ваљда неко с ким се и ти знаш. Њега ја теби, другарице, доводим. (Улази силом насмешени, али од узбуђења збуњени Борко.)

МИЦА (једно другоме полете у загрљај): Борко!

БОРКО: Мицо!

СВЕТА (скочи на ноге): Куме! Лепи мој куме!

ВАСА (Свети): Ти си, дакле, тај његов духовни вођа?

СВЕТА: Слажемо се душевно, друже, истина је. Није наше кумство само на папиру.

БОРКО: Друг капетан Вучуровић је имао превише разумевања за мој случај, захваљујући томе ја сам пре времена пуштен кући, на капетаново поверење.

ЛАЗА (долази бесан из собе): Каква је то овде пометња, од буке сам се из

најслађег сна тргнуо? (Тргне се кад опази Васу и снизи тон.) Здраво, друже капетане!

ВАСА (у чуду гледа Лазу): Здраво! (Обраћа се Борку.) А ко ти је овај?

БОРКО (победоносно): Женин брат.

МИЦА: Мој рођени.

ВАСА (све то батали, па се упиљи у Мицу): Нисам ни знао, Грацину, да ти је другарица тако млађана. Пре бих рекао да ти је ћерка, него жена.

СВЕТА (вуче незаинтересованог Миту): Е, па ако немате ништа против, ја бих с Митом кренуо, још од подне смо од куће отишли, може неко да нас тражи ил' да нам дође у визиту.

ВАСА: Бежиш од мене, грађанину. Хваташ маглу!

СВЕТА: Немам ја због чега, друже, да вам се уклањам с пута. Мој рођени брат је Димитрије Милосављевић. (Показује на Миту.) Тако ми се и син зове, по стрици је добио име.

ВАСА: Шта рече? Друг Диле је твој рођени брат?

СВЕТА: Најрођенији. Ал' нисам вам, капетане, командовао мирно.

ВАСА: Што ти то мени, Грацину, не рече у истрази? Што то прикри?

БОРКО: Кум с њим цело време окупације није говорио из патриотских

разлога. Причао је како му брат иде руку под руку с Немцима, а њега је то резиилило.

ВАСА: Ама шта ви знате о томе? Не знате ви одакле сте шупљи. Још се ја питам, што ли ме из кабинета друга Дилета зову због тебе. Ниси ти нека крупна звер, него ситна боранија, кад оно ето где је одгонетка. Рођачке везе! И ко би рекао да је онакав друг твој брат, куме!

СВЕТА: И обратно, капетане. Слабо личимо. Он се више изметнуо на мајчину фамилију, њени су били зидари. Црнотравци. Парајлије, ал' скоројевићи, па то провејава.

ВАСА: Умеш ти да одговориш, друже. Чувај се само да не посечеш језик док лижеш нож, може то и другу Дилету да дојади, па да си му буразер по сто пута.

СВЕТА: Хвала на савету, капетане, чуваћу се. (Обраћа се свима): Остајте ми сви здрави и читави!

ВАСА: А што твој син стално само ћути и гледа у земљу? Је л' од презрења?

СВЕТА (Васи): Живчан је. (Борку, у одласку.) Ја ћу, куме, за који дан сврнути, у неко прикладније време, да се сити испричамо о свему и свачему.

БОРКО (прати Свету и Миту до излаза): Добро, куме! Важи, куме! Биће ту и друг капетан. Уосталом, ја пред другом капетаном немам више никаквих тајни. (Лаза се опасује, ставља титовку и поздравља Васу по војнички.)

ВАСА: Шта је сад, заставниче? Сви одлазите кад сам ја дошао.

ЛАЗА: Мене чека дежурство, друже капетане. Идемо и ноћас у акцију.

ВАСА: Ако, ако, заставниче. И треба. Па да зарадиш још једну медаљу за храброст.

ЛАЗА: Служим народу, друже капетане!

ВАСА: А где си ову стек'о?

ЛАЗА: У рату, друже капетане. Ухватио сам, разоружао и до гола скинуо четничког војводу Баћу Муштиклару.

МИЦА: Је л' то оног што нам је уочи ослобођења овде у кућу бануо, брате?

ЛАЗА: Не прислушкуј док официри озне говоре, сејо! Може то да ти се гадно освети. (Бесно пође напоље.) Здраво, капетане! (Васа се зацерека.)

БОРКО (враћа се): Е, па, Мицо, сад кад смо остали тако рећи у кругу најуже породице, саопштићу ти радосну вест. Капетан Васа ће остати код нас на квартиру. Шта кажеш?

МИЦА: Ја ништа.

БОРКО: У ствари, друг капетан је скоро са терена дошао у Београд по службеној дужности, па се још није снашао за најбољи смештај, а ми смо

тако рећи у центру и имамо вишак стамбеног простора. Мислим, да уступимо другу капетану оно собу с лица. Шта кажеш?

МИЦА: Ништа, Борко, у нас се зна. Ја кажем све исто што и ти, увек.

БОРКО: Јесам ли вам рекао, друже капетане, да ће Мица одмах пристати. Идем ја сад да се окупам, а ти жено пресвуци креветнину за друга капетана. И упути га у распоред стана. (Одлази у купатило. Васа и Мица мало поћуте.)

ВАСА: Вама као да све ово, другарице, није баш право?

МИЦА: Свеједно ми је. Ја се повинујем онако како мој човек каже. Он је глава породице.

ВАСА: Ал' теби, другарице, ипак као да нешто цело време није јасно.

МИЦА: Није ми јасно зашто сте ми човека уаптели више од месец дана?

ВАСА: То ми знамо.

МИЦА: Е, то ваше знање ми је нејасно. Ухапсите, пустите и појео вук магарца. Нит ко, ни што, ни где. Је л' то нека тајна?

ВАСА: Јавна тајна, другарице. Човек вам је сарађивао на Радио-Београду за време окупације.

МИЦА: Ја сам проста и слабо писмена жена, друже, ал' засигурно знам да мој Борко није волео Немце. Мрзео их је. Чекао је ослобођење свим срцем

и душом својом. То што је писао за радио нешто о рибама, то није била политика.

ВАСА: Тако се то теби чини, другарице. Свако учествовање у јавном животу којим управља окупатор, сарадња је с њим. Ни један лопов никад није украо прво вагон злата. Сви почињу од ситнице, па онда терају, терају, док не дотерају до крупнице. (Док говори, Васа се служи рукама. Прво опрезно, па све више и више додирује Мицу, док му се коначно не нађе у чврстом загрљају.) Борко није отерао далеко. Зато смо га и пустили чим је саслушан.

МИЦА: Јаке су вам руке, друже!

ВАСА: Што? Је л' боли? (Борко изађе из купатила, па кад угледа Мицу у Васином загрљају, збуњено застане, а онда се брзо врати натраг у купатило.)

МИЦА: Не боли, него ми од тога удара крв у главу, уши ми се жаре. Месец дана и нешто више оставили сте ме без човека.

ВАСА: Да ли се то да исправити, другарице?

МИЦА: Нема тог квара који прави мајстор неће поправити! (Брзо му се извуче из загрљаја и пође.) Ајде, да ти покажем собу и распоред стана. (Васа пожури за њом. Чује се њен кикот. Из купатила излази Борко, блесасто се смеши, слеже раменима и гаси светло.)

ТРЕЋА ФАЗА: РУЈ ОБРАЗА

Иста просторија, али обогашена радијом, завесама и још неким комадима послератног намештаја.

МИЦА (реинкарнирана, наондулирана, обучена заводљиво друшкански, весела. Дотерује се и певуши): Живео СКОЈ, и чланови у партији комунистичкој.

БОРКО (виче из друге собе): Мицо!

МИЦА: Ој!

БОРКО (долази видно узбуђен): Мицо, немој да правиш заваду међу људима!

МИЦА: Каква те сад завада спопала?

БОРКО: Повуци тужбу за раставу брака.

МИЦА: Већ сам ти хиљаду пута рекла да то не долази у обзир.

БОРКО: Мицо, размисли!

МИЦА: Размислила сам, не буди гњаватор.

БОРКО: Мицо, то мене може да наведе да замрзим капетана Васу Вучуровића.

МИЦА: Који си ти да њега мрзиш ил' не мрзиш?

БОРКО: Нас двојица се иначе, Мицо, лепо слажемо.

МИЦА: Не будали. Васа је персона човек, а ти си...

БОРКО: Шта сам ја?

МИЦА: Смутљивац.

БОРКО: Мицо, зар ти тако са мном, а ја сам те довео у Београд?

МИЦА: Да не беше наше Револуције, гадно бих ја скончала овде код тебе, ко последња пачарва. Ништа од живота не бих видела. Знаш ти и сам како си ме држао.

БОРКО: Што? Да може бити ниси била гладна код мене?

МИЦА: Чега?

БОРКО: Хлеба.

МИЦА: Јесам љубави.

БОРКО: Зар то да чујем, Мицо, од тебе под старе дане?

МИЦА: Па ко ти је крив кад слабо работираш.

БОРКО: Ко слабо? Ја слабо? Мицо, понови!

МИЦА: Мрљаво, старкељо, сасвим мизерно.

БОРКО: Па што ми то раније ниси рекла?

МИЦА: Зато што си ме држао у стези. Твој сам хлеб јела. Газио си ме како си хтео. Ал' дошла је слобода за нас потлачене. Не зависим више од тебе. Имам своју службу. Запослена сам у Грамагу. Дошла сам до свести. Другови су ми све објаснили. Ал' шта вреди да ја то теби говорим кад смо ми из два супротна табора.

БОРКО: Из која два супротна табора, Мицо, гром те спалио, лајави?

МИЦА: Ти си из оног старог, мрачног и трулог, господско-експлоататорског, а ја сам из пролетерског, професоре. Сад је на нас дошао ред, да ми у историји кажемо своју реч и да смело корачамо до коначне победе. (Она бесно одлази у другу собу. У одласку.) И остави ме сад на миру да се натенане спреим за посао.

БОРКО: Ау, ау, ау! Шта сам ја дочекао! Па боље да се давим где бабе пишају. Људи моји, где сам то погрешио? Ко ме сам се то тако гадно замерио? Жена ме оставља. Из службе сам уклоњен. Сви своје буве из гаћа на мене истресају. Сви су пред овом влашћу исправнији и чистији од мене. Због чега? Животе мој проклети, па зар ми је један рад из зоологије о мрешћењу шарана дошао главе? Зар се цела моја судбина сурвава у понор због једне ситнице, док свуда око себе гледам битанге, незналице, дволичњаке, превртљивце и лажове, како блистају од среће и задовољства?

У чему је ствар? Где је кључ? Има ли у тој целој ствари неких скривених зачкољица? Како ли гласи шифра ове моје загонетке?

СВЕТА (улази с Митом и у чуду гледа усходаног и распричаног Борка):
Куме, јеси ли и ти почео сам са собом да се свађаш?

БОРКО: Ћути, куме, и седни, изгледа да лагано, али сигурно силазим с ума.

СВЕТА: А браниш данашњицу ко сивоња. Седи, Мито! (Мита седа и одмах припаљује цигарету.)

БОРКО: Јао, куме, приметио сам, мој кумић чим седне, он запали.

СВЕТА: Опасно пуши, три кутије на дан.

БОРКО: Да није то мало много, куме, за његова млада плућа?

СВЕТА: Можда и јесте, али ја га не спутавам, јер то је још једино што му је од живота преостало. Утучен је начисто овим комунизмом. Нити пије, нити говори, слабо спава, музику не подноси.

БОРКО: А женске, куме? Како кумић спрам женских?

СВЕТА: Мршаво, куме.

БОРКО: Можда ти ниси знао да га навучеш?

СВЕТА: Ма какви, куме, све сам испробао. Водио сам га ја баш овога

пролећа скоро сваки дан после подне кад свет измили на Калемегдан. Седнем с њим на клупу, а девојчићи, ко пилићи, само цупкају и пијучу. Ја онда станем да га гуркам и да му отварам апетит. Све вичем: „Мито, твој број! Мито, погледај! Твој број! Мито, Мито, Мито. Види, твој бројчић!"

БОРКО: А он, куме? А он?

СВЕТА: Он само пуши и не реагује.

БОРКО: Ништа, кажеш, куме?

СВЕТА: Као да је мртав.

БОРКО: А пуши, куме, то ме збуњује. За женске није загрижен, а пуши ко Турчин. Како је то могуће? То ми не иде у главу. Да неко тако страшно пуши, а за ону муку не мари. (Из купатила излази Мица гола, само с пешкиром преко рамена и одлази у собу поред њих, као да их нема.) Хеј, Мицо, припази мало! Не дефилуј из купатила тако ко од мајке рођена, кум је овде.

МИЦА (у одласку, осорно): Па шта фали, слобода је!

БОРКО: Јеси ли је чуо, куме, како је језичава?

СВЕТА: Младо то, куме, па бесно, ал' сам си себи везао омчу око врата кад си узимао за себе двадесет и седам година млађу жену.

БОРКО: Није што је млађа, него што је невоспитана, нарочито сад у задњи крај, тражи развод.

СВЕТА: Ма шта ми кажеш, куме, ја ти у то не верујем!

БОРКО: Кад ти кажем, хоће да се разводим под старе дане, и знаш шта каже?

СВЕТА: Не знам, куме.

БОРКО: Каже: „Ко ти је крив кад слабо работираш“. Куме, ја слабо! Куме, ти знаш како ја, реци. Куме, како ја!...

СВЕТА: Претпостављам за своје године још добро.

БОРКО: Немој, куме, да претпостављаш, него реци јавно, нека се зна, ти знаш како ја...

СВЕТА: Нећемо, куме, терати мак на конач.

БОРКО: Не врдај, ако си ми кум, преклињем те, ти знаш, како ја...

СВЕТА: Сјајно, само престани!

БОРКО: Не могу да престанем, куме. То ме жеже. А ти знаш како ја. Реци!

СВЕТА: Генијално, куме, рекох ли ти већ.

БОРКО: Понови, куме! Исправи гнусну клевету. Реци, како ја!

СВЕТА: Ко фурија!

БОРКО: Ти знаш, куме, реци!

СВЕТА: Суновратно!

БОРКО: Реци, куме, реци!

СВЕТА: Колосално!

БОРКО: Реци, куме, реци!

СВЕТА: Колосално!

БОРКО: Реци, куме, дрекни!

СВЕТА: Убитачно!

БОРКО: Рукни, нека се заори! Како ја.

СВЕТА: Топовски!

БОРКО: Куме, ти знаш. Заурлај! Како ја.

СВЕТА: Грандиозно!

БОРКО: Понови, куме, позлатило ти се, ти знаш. Како ја.

СВЕТА: Баражно, куме. Баражно!

БОРКО (заплаче. Кроз сузе): А она ме безразложно осерава. Куме, ти си мој једини кум.

СВЕТА: Ал' ти ипак остајеш уз њих, нећеш уз свога кума. Комунисти ти на срцу леже.

БОРКО: У њих ми не дирај.

СВЕТА: Море, иди, куме, и ти у першун! Зар те они растурили начисто, ко пинтер буре, а ти опет уз њих. Шта ти је? Растрезни се, неће ово овако још предуго потрајати. Највише три месеца. Јавио радио.

БОРКО: Куме, да ми затражиш руку, одсекао бих властиту руку да ти је презентирам. Па да кажеш: „Куме, дај ми крви“. Ја бих ти своје властите крви натоварио одавде где сам најтањи, изнад Евине јабуке. Само ми у зеницу ока не дирај!

СВЕТА: Ти си, куме, зрео за лудницу. Зар су ти зеница ока они који су те унакарадили. Знаш ли ти шта говориш?

БОРКО: Знам куме. Уверен сам у то до сржи.

СВЕТА: Немој пред Митом да их хвалиш, пашће у занос, куме. Опаучиће те чим стигне, чувај се!

БОРКО: Ту са мном и са њима има нека кобна грешка, гарантујем ти. У питању је један мали незнатни шрафчић. Као код швајцарског сата, тешко се открива без јаке лупе.

СВЕТА: Куме, рекох ти да их Мита не трпи. Оћути мало, од такве хвале му се погоршава стање.

БОРКО: То је мали поремећај, куме, а велики квар.

СВЕТА: Имај мало пијетета, куме, и за духовне патње свога кумића. Не помињи у његовом друштву овдашње по добру.

БОРКО: Куме, слутим да ће се све то на крају разоткрити и да ћу ја пред друштвом добити дужну задовољштину.

СВЕТА: Не могу даље да те слушам, куме. (Бесно устаје.) И да ми ниси кум, и да ниси Србин, окренуо бих ти леђа једном заувек. Него, и ми Срби дали бисмо због тог кумства ђаволу душу.

БОРКО: Али, куме, зар ти збиља не увиђаш да ту има неки фатум? Због чега би иначе ове наше данашње власти отурале једног тако прогресивног и по свему њима приврженог интелектуалца?

СВЕТА: Не узимам те заозбиљно, уопште. Идеш ми на живце. А напољу је тако дивно време. Липе су све у цвату. Опет наш Београд мирише ко рајски врт. Нико му то не може одузети. Ако си за једну фест шетњу до Ботаничке баште, крећи! Ако ниси, ја одох с мојим Митом. Он мене прати у стопу.

БОРКО: И ја ћу са вама (Брзо се спрема.) Прија ми преподневни штрапац.

СВЕТА (вуче Миту да устане): Полази онда, што си се узмувао? Зар не

примећујеш да Мита дува ко вепар на секиру? Смучило му се од наших разглабања. Само причамо, причамо, причамо, а ништа конкретно не предузимамо да изменимо стање.

БОРКО: Ја сам спреман.

СВЕТА (пође с Митом): Излазимо онда. (Борко одлази за њима.)

МИЦА (долази из кујне. У руци држи мало начет котур качкаваља):
Изгледа да нам овај опет поткрада храну из креденца, Васо.

ВАСА (долази из собе): Шта кажеш?

МИЦА: Онај се опет гостира од нашег следовања.

ВАСА: Који онај?

МИЦА: Па Борко, ко би други! (Показује на котур у руци.) Пао је кончић који сам ставила преко котура да би га укебала.

ВАСА: Гладан човек, карта му грађанска, последња, такозвана „ге“, следује ко за канаринца. Нема он приступ у магацине затвореног типа ко што ми имамо.

МИЦА: Откуд гладан код онолике козетине коју није ни окусио?

ВАСА: Знаш шта је, Мицо, та матора козетина толико заудара да је, чини се, ни изгладнели вук у фебруару не би пождрао.

МИЦА: Е, па сад, можда би шкартирани професорчић радије јео печене шеве и по цео дан премештао дупе с отомана на канабе и с канабета на диван. Ал' ми козе морамо да истребимо због нашег шумског блага. Ко ће онда то силно месиште да покрка, ако неће наши контраћи? И то све да цокћу. Кад смо им и то дали, у дупе да нас љубе из захвалности, јер ни то нису заслужили.

ВАСА: Тај те твој бивши супруг, Мицо, баш дебелим злом задужио кад си толико кивна на њега.

МИЦА: Нисам кивна, него се питам: које су његове заслуге за ово друштво и за овај радни народ? И због чега он онда уопште да једе кад не ради? Бадава и ваздух само троши.

ВАСА: Немој се толико срдити. Знаш да су ти вратне жиле набрекле ко гује отровнице.

МИЦА: Пече ме таква неодрживост, Васо. Тишти ме свака неправда, ко пришт. Васо, ти си се борио. Ти си се злопатио и крварио по врлетима. Ти си непоштедно таманио све народне непријатеље да би допро до капетанског чина.

ВАСА: Море, био бих ја данас већ и мајор, ако не и потпуковник, само да сам у својој ближој фамилији имао неког ко се одметнуо у четнике, па да се до пања докажем као беспоштедан. Да на делу покажем да сам без преостатка привржен ствари.

МИЦА: Збиља, тако си ми мало причао о себи, Васо, и о својој ратничкој прошлости.

ВАСА: По природи сам закопчан. Та ме особина и довела у Озну.

МИЦА: Је л' не смеш, или нећеш да ми кажеш како си постао борац за народна права?

ВАСА: Што не бих смео?

МИЦА: Реци ми онда, како је то у теби почело да се буди? Јеси ли шта чудно уснио?

ВАСА: Већ ви, жене! Вавјек су вам на памети неке мађије и бајања.

МИЦА: Ти не верујеш, Васо, да има судбине и предсказања.

ВАСА: Море, ја сам служио у кулака који ме је терао на аргатовање, као бог ђавола. И једино што ми се предсказивало, то је било да ћу једног дана, кад ми дојади, бездушног газду голим рукама задавити.

МИЦА: И је л' ти се предсказање обистинило?

ВАСА: Јесте, делимично. Нисам гаја голим рукама давио, него је стрељан у септембру 41. Ал' радије не бих више о томе говорио. Боље да обрнемо ситуацију на нешто живахније. (Навали да грли и љуби Мицу.)

МИЦА: Лакше мало! Што си изједанпут тако дивљачки навро на мене? Ко свиња на торбу!

ВАСА: Твоја ме изазовност провоцира на акцију.

МИЦА: Чекај мало, рекох. Хоћу да те питам: да ли више волиш да се прво заперем или више волиш овако?

ВАСА: Како?

МИЦА: Па уживо. (Неко махнито грува у врата.)

ВАСА (бесно поскочи): Који ли је то сад баксуз нашао да нас прекида упола? (Махнита лупа још јаче.) Што лупаш толико, идиоте? Да ти крава на реп није стала?

МИЦА (гура Васу ка соби): Ја ћу изаћи да видим ко је, а ти се склони у собу. (Он се као нећка, али она га гура.) Сама ћу се пре курталисати беде, па ћемо наставити онде где смо стали. (Васа се повлачи, махнита лупа и даље. Она брзо оде и враћа се с Госпавом. У чудује загледа.) Добар дан!

ГОСПАВА: Јадно ми моје добро.

МИЦА: Кога ви, у ствари, тражите?

ГОСПАВА: Станује ли овде капетан Озне Васа Вучуровић?

МИЦА: А ко сте ви кад то питате?

ГОСПАВА: Који смо — да смо, питамо вас само: станује ли овде тај и такав?

МИЦА: Па не можемо ми, другарице, давати објашњења анонимним лицима о припадницима војних формација. Ко сте ви?

ГОСПАВА: Ја сам Васина венчана жена, Госпава. (Мица се тргне и устукне.) А ко сте му ви, ако се сме знати?

МИЦА: Ми смо му нико. У ствари, он овде станује у предњој соби с лица као сустанар и војно лице. Али никад нам у разговору није спомињао да је жењен човек.

ГОСПАВА: Па крије лисац у женском друштву, а има и синчића од четири године.

МИЦА (унезвери се): Сад сте ме начисто збунили.

ГОСПАВА: Ал' по свему судећи да је он од мене и детета начисто дигао руке, јер ускочио је у официрску униформу, а ми смо остали убоги сељаци. Не можемо више барабар с њим.

ВАСА (бесно улеће из собе): Шта ти овде радиш, Госпава, сунце ли ти калајисано?

ГОСПАВА: Тебе тражим, несрећо!

ВАСА: Јесам ли ти изричито рекао, букова главо, да су нама све

фамилијарне визите забрањене и да због природе посла ми морамо живети одвојени од породице.

ГОСПАВА: Ал' са швалерком по могућности.

МИЦА: Ју! Ви вређате, другарице, ако се то на мене односи.

ГОСПАВА: Циља он на сваку младу и шарену, знам ја њега у природној величини, још док је сељачки ђилкош био.

ВАСА: Доста!

МИЦА: Ал' ја сам поштена и часна другарица. Чиста ко суза.

ВАСА: Доста! Командовао сам!

МИЦА: Нисам ја нека преиспољна курва.

ГОСПАВА: Што се онда моташ око заузетих људи?

ВАСА: Прекините да кевћете!

МИЦА: Ко сте ви, бре, друже, да мени зачепите уста?

ГОСПАВА: Код њега ћеш ти појести више батина, него хлеба.

ВАСА: Добро, шта је ово, куплерај или кућа?

МИЦА: Представио си ми се као момак, друже, само зато да би ме телесно искористио.

ГОСПАВА: Ал' што се и ти тако наивна не потури неком цимерману или армирачу, него баш случајно изабра униформу?

ВАСА: Добро, ко је овде гост?

МИЦА: Ви и не слутите, другарице, да сам се ја због њега кварног и лажљивог раставила од свога венчаног мужа, красног човека, и лепог и добро стојећег професора гимназије.

ВАСА: Ако наставите да режите, ја ћу бити принуђен да употребим силу.

ГОСПАВА: Ма нећеш се ни ти, Васо, тако лако провући кроз живот, стићи ће тебе због свих ових злодела заслужена казна.

ВАСА: Хајд' сад, почни онако по своме гејачком адету, да ме кунеш и проклињеш.

МИЦА: Ја ово не могу да слушам.

ГОСПАВА: Окани се распусности, човече црни!

ВАСА: Нећу, ваљда, још и од тебе, тупе и крмељиве, слушати придике.

МИЦА (сузно): Зар је у животу, заиста, све тако мизерно?

ГОСПАВА: Сину је ножица почела да се суши.

ВАСА: То је опет нека твоја сељачка отужна ујдурма.

ГОСПАВА: Рајка, нашег јединца, наздроно заболела кост, а знам и због чега.

ВАСА: Била си код баба врачара, знам, да ти погасе угљевље.

МИЦА: И ви сте некад лежали једно поред другог загрљени?

ГОСПАВА: То сам само дошла да ти кажем, Васо! А што се тиче тебе, ти си за мене ко човек мртав. Не занимаш ме ни са које стране.

ВАСА: Онда ме људски остави на миру, немој да ми загорчаваш!

МИЦА: Зар се свака љубав мржњом завршава?

ГОСПАВА: Прегорела сам, Васо. За срце си ме опако ујео. И све што ја желим, то је да те што пре, колико год могу, заборавим. Као да никад ниси ни постојао.

ВАСА: Важи. Пристајем. Сад завежи већ једном!

МИЦА: Како можеш, Васо, тако с женом на којој си лежао?

ВАСА: Ти се не мешај!

ГОСПАВА: Нема више мога Васе у мојој души. Иструнуо је његов лепи лик. Ал' што на детенце да падне грех, због тога те мрзим.

ВАСА: Знам то одавно.

ГОСПАВА: Проклет да си!

ВАСА: Аух, Госпава, где ти оде у крајњи примитивизам и празноверје!

ГОСПАВА: Десна ножица нашем Рајку почела да се суши, а можда ће му се ипак наћи лека. Тражићемо. Има, ваљда, правде на овоме свету.

ВАСА: Говориш о правди, Госпава, а не знаш две унакрст о дијалектичком материјализму.

ГОСПАВА: Само, прво и ми да се очистимо, знаш. (Вади из недара врећицу и из ње истреса на сто златне ланчиће, привеске, прстење и бразлетне.) Због овога сам дошла. (Баци кесу на тло.) Да ти вратим све ово твоје злато, ко зна где си ти то и како награбио.

ВАСА (одскочи од стола): Простакушо!

МИЦА (полете по столу): Је л' ово истинско злато или је имитација?

ГОСПАВА: Ал' од тог злата нас је сустигла несрећа, Васо, знам. Вратила сам ти га, твоје је. Ти цркни, а дете моје да прездрави. Фуј! (Пљуне Васу у лице, па се брзо окрене и јурне напоље.)

ВАСА (бесно за њом): Пљуј, Госпава, лизаћеш. Скупо ћеш ми ти за овај свој простачки испад платити кад-тад! (Мица наједном бризне у плач и побегне у собу. Он се осврне за Мицом и одмахне рукама.) Данас као да сте сви на леву ногу устали. (Он са тла узме кесу и у њу покупи све злато са стола. Као да се смркава.) Каква је ово помрачина усред бела дана. Мора да ће нека провала облака. (Гледа кроз прозор.) Долази непогода. (Мрак се згушњава, чују се громови и пљусак.)

ЧЕТВРТА ФАЗА: КАМЕНА ОАЗА

Иста просторија, само што се по некој новој ствари опет примећује раст стандарда. Мица обучена лешкари на дивану и плаче.

ВАСА (долази с цвећем): Погледај, луткице, шта сам ти донео. (Мица не реагује.) Оно што ти највише волиш. (Гура јој цвеће пред лице, али га она уклања руком.) Нећеш кринове? (Покушава да је загрли.) Разведри се, мила моја!

МИЦА (грубо га гура од себе): Не додируј ме својим прљавим шапама! (Горко зајеца.) Ти! Неверо!

ВАСА: Хоћеш ли се ти сад тако, Мицо, из дана у дан простачити? (Тресне букет кринова о под, па се баци на њу у чврстој намери да је загрли и пољуби, али га она грубо одбија.)

МИЦА (кроз јецаје): Остави ме да скапам на миру ко отрована куја, кад си ми ионако без милости срце ишчупао. (У нападу хистерије кида и цепа са

себе блузу, сукњу, прслуче, гаћице.) Срце ишчупао! Срце ишчупао! Срце ишчупао!

ВАСА: Не цепај робу са себе! Мицо! Који ти је то гест? Мицо! Немој!

МИЦА: Нећу више да живим кад си ми душу разорио! (И даље се бацака, јеца и цепа са себе већ распршене дроњке.)

ВАСА: Остаћеш гола у дроњцима. Мицо, смири се, може неко да наиђе.

МИЦА (све жешће се бацака по отоману): За мене упропашћену, смрт је једино решење. Смрт! Једино смрт!

ВАСА: Не хистериши, лудице, сва ћеш се изубијати. Ја те сад волим више него што сам те икада волео.

МИЦА (стане да кида, да гризе, да љуби и грли Васу): Лажеш, Васо, одвратно лажеш! Залуђујеш ме. Знаш да те још волим. Васо, боље ме убиј начисто. (Васа се с муком брани од њених побеснелих насртаја.)

ЛАЗА (упада и збуњено застане): Шта се овде догађа, капетане?

ВАСА: Нисам доктор, заставниче. Као да је Мицу спопала падавица, не могу да је обуздам. Помагај, иначе ће се сва унаказити.

МИЦА (бесомучно се бацака и праћака): Нећу! Не могу! Не умам! Не смем! Не знам! Не разумем!

ЛАЗА: Откуд њој партизанска болест кад никад није била у партизанима?

ВАСА: Можда је то и прилепчиво. (Лаза стане да шамара Мицу.) Не шакетај је, заставниче!

ЛАЗА (и даље шамара Мицу): Брат сам јој, знам на шта реагује. (Мица ућути и примири се.)

ВАСА: Збиља, умукла је.

МИЦА (тихо): Хвала, другови!

ЛАЗА: Зар те није срамота да преда мном лежиш тако гола?

ВАСА: Ја ћу је покрити, нека се смири.

МИЦА (Васа је покрива, тихо): Велико вам хвала, другови!

ЛАЗА: И нашла си баш тренутак кад ћеш да изводиш своје будалаштине. Капетане, обнародована је Резолуција Коминформа.

ВАСА: Шта кажеш?

ЛАЗА: Готово је, прште тиква! Одјутрос је по организацијама почело изјашњавање. Спреми се одмах, капетане, и похитај у јединицу.

ВАСА: А ти?

ЛАЗА: Ја сам се већ изјаснио.

ВАСА: За Резолуцију?

ЛАЗА: Зар ти, друже капетане, ја личим на таквог издајника?

БОСА (ужурбано, видно узбуђена, улази): Добро је да сте ту, другови.

ЛАЗА: Ово је, капетане, другарица Боса Катанић, директорка гимназије, која је са мном била на вези у илегални.

ВАСА: Драго ми је, ја сам капетан Васа Вучуровић.

БОСА: А шта је с другарицом Мицом?

ЛАЗА: Ухватила је нека прехлада.

БОСА: Па што лежи овде на дивану?

ВАСА: Другарице Мицо, пређите у собу!

МИЦА: Окрените се начас ка зиду, неглиже сам. (Они се окрену, она у дроњама, скоро нага, одлази. У одласку.) Одмах се враћам, да и ја чујем ваше мишљење, да се усагласимо.

БОСА: Управо сам другови и ја због тога свратила до вас. Шта нас је све ово задесило?

ЛАЗА: Бујица гнусних клевета и лажи.

БОСА: Зар смо ми издајници социјалистичког блока?

ЛАЗА (мало поћута): Зашто ти, капетане, стално ћутиш?

ВАСА: А шта би ти хтео да ти кажем?

ЛАЗА: Оно што се у овом историјском тренутку од свих нас очекује.

БОСА: Јесте ли се ви, другови, већ изјаснили?

ВАСА: Заставник јесте.

ЛАЗА: Зар се ви колебате? Зар не знате да су они већ почели с концентрацијама трупа на нашим границама? Зашто ћутите? Чему тај мук?

МИЦА (долази и придружује им се): Ту сам, реците ми о чему се ради?

ЛАЗА: Нека ти каже, капетан.

ВАСА: Што си се, заставниче, ти цело време окомио баш на мене?

БОСА: Добро, другови, а шта ће бити са нама ако се ми изјаснимо против Резолуције Коминформа, па се после испостави да смо у датом тренутку погрешили и оманули?

МИЦА: Полако, другови, само полако. Објасните ви мени прво о чему се уопште ради око те такозване Резолуције, ал' немојте да ми компликујете, јер ја сам припроста, мени треба рећи што једноставније, у две речи.

ЛАЗА: А и ти, бре, Мицо, као да си говедо, тражиш да ти се велики историјски сукоби унутар међународног радничког покрета објасне у две речи.

МИЦА: Мала ми је памет. Је л' треба због тога да се убијем? Васа ће мени то да приближи. Је л' хоћеш, Васо?

ВАСА: Ма нисам ни ја свезнајући.

ЛАЗА: Видим, капетане, чуваш се, ал' да идемо тачку по тачку.

СВЕТА (долази из шетње с Митом и Борком): Охо, овде смо сви на окупу ко на општенародном збору.

БОРКО: Откад вас у своме стану нисам видео, колегинице Босо. Добро сте се наканили да ме обиђете.

БОСА: Ја сам, на жалост, овде по другом питању.

СВЕТА: Седни, Мито, што стојиш, код кумашина смо. И запали једну слободно, дозвољено је пушење.

ЛАЗА: Извините, другови, али непартијцима на овоме састанку приступ није дозвољен.

БОРКО: Е, па, шуре, знаш шта је, могли бисте ви те своје конспиративне партијске састанке да држите и на неком другом прикладнијем месту, ил' је

то дошло оно задње време, што се каже: кад су дивљи терали питоме из њихових сопствених домова.

СВЕТА: Друкчије се то по српском каже, куме: „Устаните ви мртви, да легнемо ми живи“.

БОСА: И на чему смо сад, другови, хоћемо ли да мењамо салу или ћемо да наставимо, мени се жури, чекају ме у гимназији?

МИЦА: Нико те не држи ланцима, Босо!

ВАСА: Уосталом, заставниче, ово и није никакав званичан ванредни састанак, ми водимо сасвим обичан и необавезан другарски разговор.

СВЕТА: И до сада сте једно говорили, друго радили, а треће мислили, неће вам бити првина.

БОРКО: Ја не видим разлог да се у овај ваш разговор не умешамо и ми поштени ванпартијци. Што се ти дрвиш, шуре, понашај се природно.

БОСА: Кажи, заставниче!

МИЦА: Уображена надменост је, брате, страна правим комунистима. Мене су у организацији другови тако учили.

ВАСА: Или ти, заставниче, игноришеш базу?

БОРКО: Ал' погледајте кумић-Миту, он се само смешка, као да га нека милина обузима. Не сећам се да сам га икада видео овако блаженог.

БОСА: Мене од свега у овоме тренутку највише занима: може ли човек, ако се сад изјасни за једну страну, да се после извесног времена, док ствар боље простудира, изјасни за другу страну без икаквих последица?

ЛАЗА: Може, али не на слободи.

МИЦА: Значи, опет су кренула хапшења, брате, треба се припазити.

СВЕТА: Гложе се, дакле, комунисти међу собом, дочекали смо. (Мита се зацерека.) Људи, мој Мита се грохотом засмејао после толико немуштих година. (Мита се зацерека.) Он ликује. Мито, сине, дочекали смо!

ЛАЗА: Ето у шта нас је Стаљин увалио, да нам се реакција смеје.

ВАСА: Ал' питање је компликованије, заставниче: ниси ли се и ти колико до јуче клео у сваку Стаљинову реч?

ЛАЗА: Ја никад нисам, ал' и да јесам, капетане, зар му то даје право да каже како ми нагињемо капитализму, наводно због нашег накањивања око колективизације села.

БОРКО: То је гнусна лаж, ми смо системом обавезног откупа пољопривредних производа нанели смртни ударац сељачком ситносопственичком духу.

СВЕТА: Ал' српски сељак је мудар и неповерљив, неће вам тај збицик који сте му звизнули заборавити ни у наредних педесет година.

ЛАЗА: И што је друг Ђида рекао како су официри Црвене армије на нашој територији правили веће скандале и од савезничких официра, они да искоче из сопствене коже. А зар то није истина?

БОРКО: Силовали су нам женски живаљ и пили су ко смукови.

МИЦА: Мене ниједан није присилио, а вас Босо?

БОСА: Мене није, ал' јесу у мом комшилуку једну осамдесетогодишњу старицу. То су сви из наше улице препричавали. Напили су се колоњске воде, па су после оргијали. Пуцали су из машинки и од преплашених људи отимали сатове.

СВЕТА: Мој пример је друкчији, што бих лагао? Мени и Мити је један голобради Црвеноармејац, кад је чуо да обучени лежимо у креветима због велике глади, донео у олупаној порцији њихов боршч из војничког казана.

БОРКО: Били су подерани и неопрани.

БОСА: На таљигама су се возили.

МИЦА: Ја знам само да су сви питали: „који пут води за Берлин“.

СВЕТА: Чекајте! И ја сам чуо да су они безбожници и хуље. Тако нам је за време окупације и отац Недић говорио преко радија. Но, можда је овај што нас је нахранио био неки њихов изнимак.

БОРКО: У сваком житу има кукоља.

БОСА: Можда је тај био побожан.

МИЦА: Ја сам чак неке видела, кад голим прсима крећу на јуриш преко трга Славије, како се крсте.

СВЕТА: Нисам то имао прилике да видим. Ал' људи моји божији, на како танкој и сиротињској чорбици од гершле су они протерали фашистичке хорде од Стаљинграда до Берлина, ја то просто не могу да схватим. Шта ли их је носило?

ВАСА: Идеја их је крепила, шта би друго?

СВЕТА: Мислиш, капетане, православље.

ВАСА (бесно прискочи да дави Свету): Докле ћеш се ти, бедни представнику буржоазије, ачити с комунизмом. (Сви прискоче да их растављају, Света кркља.)

МИЦА: Удавићеш кума, Васо, обуздај се!

БОРКО: Пустите га, капетане, старији је човек. (Некако их раставе.)

ВАСА: Што ме не пустите да га начисто задавим? Јаој, није наша револуција била довољно крвава!

БОСА: Смирите се сад, није друг заставник довршио своје излагање.

ЛАЗА: И да бар хоће другарски о свему да поразговарају са нама, да им на

терену докажемо да су у заблуди, него нас силецијски тек тако притискају на стуб срама ко издајнике.

БОРКО: Е, неће га мајци, па да су десет пута већи од нас!

ВАСА: Не десет, него петнаест пута већи.

ЛАЗА: Још гомилају војску на нашим границама. Звечкају оружјем као да ће нас заплашити.

БОРКО: Е, неће га мајци! Ту су се пребацили. Ми пред силом никад нисмо устукнули.

СВЕТА: Знаш, ал' ако они не крену на нас са стројницама и каћушама, него ако крену са хармоникама, шта ћемо онда?

МИЦА: Баш сте ме сад подсетили на ону песму о Каћуши, певали смо је 45. више него иједну другу.

БОСА: А танго „Тамнаја ноћ“.

МИЦА: Ала смо га играли. Колико је само деце рођено у поводу њега.

БОСА: Па „Дњепропетровск“.

МИЦА: А герој Чапајев.

ЛАЗА: Само вас слушам како малициозно харангирате и још једино што ћу

вам рећи, то је: да снег не пада да покрије брег, већ да свака звер покаже свој траг. (Муњевито и бесно излети напоље.)

БОСА: Чекај, Лазо. Ја мислим све исто као и ти. (Полети за њим. У одласку.) Не солидаришем се ја са овима овде, причекај ме. (Сви запањено ућуте, Боса дојури натраг.) Ускогруд је, ал' ја ћу га смирити. Рачунајте са мном. (Брзо одлази. У одласку.) Ваша сам.

БОРКО: Ал' ова је наша директорка вавјек једном ногом овамо, а другом онамо.

ВАСА: Збунио је Лаза, а и сам се сиромах уплео у објашњавање, ко пиле у кучине.

МИЦА: Одувек је мој брат био цепидлака.

БОРКО: Не бих се ја могао сложити са вама. Ја у потпуности имам разумевања за Лазин став и у потпуности га подржавам. Мени је ту чак од првога дана било нешто неразговорно, само нисам умео да прокљувим у чему је ствар.

СВЕТА: А сад ти се, куме, као разбистрило?

БОРКО: Пукло ми пред очима. Притискали су нас. Ми смо на карте јели и ишли полуголи, а они су све наше производе вукли у своју империју. У свему су се трудили да нас подјарме, ал' наша се Капејота није дала. Нећемо бити њихова губернија. Никад. Ево им што ће то остварити! На! Лакат! Ми туђе нећемо, а своје не дамо!

ВАСА: Где теби, мучениче, то наједанпут дође из дупета у главу, као да си заборавио да сам те ја као сарадника окупатора хапсио. (Мита се зацерека.)

СВЕТА: Хеј, људи, обратите мало пажњу и на мога Миту! (Мита се церека.) Он се опет нечему слатко смеје.

ЛАЗА (упада са два до зуба наоружана официра): Да се нико није померио с места!

ВАСА: Каква је то неслана шала? Склоните оружје! (Један од официра му прискочи и грубо га у прса удари кундаком.)

ЛАЗА: Останите пасивни!

ВАСА: Шта све ово треба да значи, заставниче?

ЛАЗА: Ви се, капетане, у име народа лишавате слободе! Имамо налог за ваше притварање.

ВАСА: То није истина! Због чега?

ЛАЗА: Због оправдане сумње да ви стојите на позицијама Резолуције Информбироа. Ставите му лисице! (Два официра му прискачу и стављају му лисице с рукама на леђима.)

ВАСА: Другови, па зар сам ја ову срамоту заслужио? Зар сам ја толике наше непријатеље похапсио, да би сад мене моји другови хапсили!

ЛАЗА (показује на Свету): И овога, такође. (Два официра зачас вежу и Свету.)

СВЕТА: А што мене? Чекајте! То је грешка! Шта ћу вам ја?

ЛАЗА: Потребан си нам, јер и ти нагињеш ка Резолуцији, прозрели смо те.

СВЕТА: Чекајте, скините ми ова гвожђа, нисам ја криминалац. (Мита се зацерека.) Ви сте погрешили. Ја нисам члан Партије, нити сам се икада у тог вашег Маркса клео.

ЛАЗА: То не мења на ствари, грађанине! Ми се ослањамо на оно што је сад, а не на оно што је некад било.

ВАСА: Зар ћете мене с овим бандитом заједно одвести, другови?
Дозволите да вам објасним!

ЛАЗА: Стрпите се, биће у истрази времена за обојицу, да пред иследником кажете све што имате.

ВАСА (пада у агонију): Другови, ја сам ухватио Дражиног војводу Божу Грабовског. Ја сам руководио оперативом за прогон и уништење балиста. Ја сам ушао у траг илегалној ројалистичкој организацији „Бели орлови“. Је л' могуће да сте ви све то заборавили? Поричу ли се све моје заслуге за учвршћење наше народне власти? (Удара главом о сто и раскрвари се.) Дајте ми пиштољ, ако је тако, убићу се сам! Нећу да живим као издајник! Ја нисам издајник! Нећу да живим срамно!

ЛАЗА (официрима): Држите га, убиће се! (Они га ухвате и држе.) И лакше мало, капетане, крвариш. Смири се! Не радим ја ово од својих руку. Мени је чак и жао тебе. Зглајзао си, шта се ту сад може. Одиграо си на погрешну карту. Мораш сад због те грешке да издуваш своје. И да се после опет вратиш на прави пут. Ја ти то говорим другарски, од срца. Могао си и без свега овога, али шта ћеш кад ти се омакло, следује ти казна.

ВАСА: Као за инат немам цигарете.

ЛАЗА: Хоћеш ли да запалиш једну, да смириш живце?

ВАСА: Хоћу.

ЛАЗА: Држи! (Ставља Васи цигарету у уста и припаљује му.) И онамо у ћелији ће ти бити жилаво без цигарете, знам. Чекај, имам ја у соби, донећу ти. (Лаза брзо оде.)

СВЕТА: Ја разумем што хапсите њега, другови, он је ваш, ал' шта ћу вам ја? Мене ви да пустите. (Лаза се враћа с пет-шест паклица цигарета.) Заставниче, ви бар знате да ја имам малоумног сина. Ви знате мог Миту. (Мита се зацерека.) Чујете ли га како се клибери док му хапсе оца? (Лаза гура паклице цигарета у Васине џепове.)

ВАСА: Хвала ти!

СВЕТА: Лазо, баци мало поглед и на ову страну. Ако мене заиста затворите, шта ће бити с мојим јадним Митом?

МИЦА: Ми ћемо га, куме, погледати колико знамо и у мемо.

БОРКО: Ти баш тражиш ђавола, Мицо.

МИЦА: Шта сам учинила?

БОРКО: Је л' друг заставник наредио да сви будемо потпуно пасивни или није.

МИЦА: Ти као да заборављаш да је Лаза мој рођени брат.

БОРКО: Кад је у питању Информбиро, онда ту нема ни брата, ни сестре, ни деце, ни мајке, ни родитеља, ни пријатеља.

ЛАЗА: Дижите се!

ВАСА: И шта ће сад с нама бити?

ЛАЗА: Бићете упућени у одређено место боравка.

ВАСА: А које је то место, заставниче?

ЛАЗА: Накнадно ће бити одређено.

СВЕТА: Ја ћу се жалити.

ЛАЗА: То је ваше законско право, мада жалба не одлаже извршење казне.
Пођите сад!

СВЕТА: Мито, сине! Рођени мој!

МИТА: Ти мени од данас ниси ништа! (Сви се забезекну, застану и са ужасом погледају у Миту.)

БОРКО: Људи, сањам ли? Кумић Мита је после толико година проговорио!

СВЕТА: Варају ли ме рођене уши, или ја то ваистину чујем глас свога сина јединца?!

МИТА: Не варају те уши, ђубре маторо, стаљинистичко! Чујеш ти добро. И немој са собом у затвор да ми однесеш кључеве од стана.

СВЕТА (плаче, кроз плач): Овде су ми у десном џепу, Лазо, извади их!

ЛАЗА (вади кључеве из Светиног џепа и пружа их Мити): Јесу ли ово то ти кључеви, друже Мито?

МИТА (узима кључеве): Да, то су, друже заставниче!

МИЦА: Како течно води конверзацију!

МИТА: Али пре него што се растанемо, ја желим да сви присутни чују моју јавну и свечану изјаву. Ја се одричем овога овде издајника, а сутра ћу то учинити и преко радија.

СВЕТА: Ако, сине, ако! Само кад се теби памет повратила, па макар ја због тога и на вешала отишао. (Плаче.)

МИТА: Ја не желим да се и надаље зовем сином човека који је скренуо путем Информбироа. Ето, засад толико.

ЛАЗА: Идемо! (Официри полазе с везаним Васом и Светом.)

СВЕТА (у одласку осврћући се на Миту, кроз плач): Чувај се, сине, да не наzebеш! И смањи пушење!

БОРКО (скочи и загрли Миту): Кумићу мој једини, не могу ти описати колико се радујем што смо се ти и ја нашли у истом строју!

ЛАЗА: А ти, кокошко, не рече Васи ни до виђења.

МИЦА: Гледај ти своја посла!

ЛАЗА (пође, па застане): Непожељно је да ма шта унаоколо причате о овоме хапшењу. Сад се најбоље повуците у своје собе и погасите светла. (Он одлази, Борко гаси светло.)

МИЦА (у мраку): Борко, јеси ли ту?

БОРКО (у мраку): Увек. Знао сам да ће овако бити.

ПЕТА ФАЗА: КРИСТАЛНА ВАЗА

Иста просторија само сасвим модерно преуређена. Борко у хаљетку седи за писаћим столом и пише.

БОРКО (говори док пише): Тако је дошло до познатих писама Централног комитета партије бољшевика... у загради... Централном комитету партије Југославије у првој половини 1948. године, којима је, наводном партијском критиком... партијском критиком под знацима навода... требало замаскирати напад Владе СССР на ФНРЈ пре него што његова суштина буде позната светској јавности. (У собу улази Боса, Борко диже очи од свога писања и у чуду гледа, као да се не сећа ко је пред њим.)

БОСА: Мени сте се, друже директоре, понајмање надали.

БОРКО (устаје од стола): Ма јеси ли то ти, Босо? Ти заиста увек ничеш онамо где те човек не сеје!

БОСА: Знам да је сад ваше време скупо, друже директоре, друштвено сте изузетно активни, пратим ја то кроз дневну штампу и нећу вас дуго задржавати.

БОРКО: Пре свега, што се ти мени обраћаш на „ви“, као да се не знамо двадесетак година?

БОСА: Знамо се, друже директоре, ал' ваша је сад нумера високо поскочила.

БОРКО: Немој ми се улагивати!

БОСА: Ја вас искрено и дубоко поштујем, друже Борко. Дошла сам, између осталог, да вам честитам на докторату.

БОРКО: Видиш ли ти, Босо моја, шта ти је судбина, Ко је онда 8. октобра 44. могао и претпоставити да ћу ја докторирати на мрешћењу шарана!

БОСА: Оно је био тек зачетак, па се није дало наслутити до којих ћете то размера разрадити и продубити.

БОРКО: А сад ми ти мало причај о себи. Како ти је тамо у Лазаревцу?

БОСА: Онако. Помирила сам се са судбином. Човек ми се поново оженио и под старе дане добио ћерку, а ја сам остала сама као стари пањ.

БОРКО: Изгубила си вољу за напредовање у служби.

БОСА: Изгубила сам самопоуздање, јер ми никад ништа није пошло за руком до краја.

БОРКО: Због тога што си се увек климатала, Босо. Увек си хтела једним дупетом на две столице. Сметала ти је у животу та твоја колебљивост и неодлучност. Помисли само да си ти 45. године постала директорка гимназије у Београду. Баш су ти другови пружили руку. И Лаза те је подржавао.

БОСА: Јесте, ал' сад и он туца камен на Голом отоку.

БОРКО: Помисли само, где би теби био крај да си била доследна

принципима Савеза комуниста. Догурала би ти данас и до републичког секретара.

БОСА: Пропустила сам прилику, ал' кад мало боље размислим, код мене је све и почело однатрашке. Можда није требало да се одричем свога мужа. Он је био добар према мени. Десет година смо пре тога заједно јели хлеб, а кад је допао у невољу, ја сам га се одрекла и окренула му леђа. Није то могло добрим да се заврши. (Она устаје.)

БОРКО: Што већ устајеш?

БОСА: Не држи ме место. У овоме стану сам много штошта доживела, па ми се враћају сећања.

БОРКО: Баш ми је жао што журиш.

БОСА: Спопадају ме пундраци, боље да одем. Ал' доћи ћу данас поподне на твоје предавање просветним радницима, аконто тога сам и добила два дана допушта.

БОРКО: Јави ми се после предавања, сад је прилика, ко зна кад ћемо се поново срести у животу.

БОСА (полази, он је прати. У одласку.): Идем сад да прођем кроз Београд, да погледам излоге, видим да је асортиман робе широке потрошње нагло порастао. Овде се сад живи ко пре рата.

БОРКО: То су наших руку дела, Босо! Показује се исправност нашег става на делу. Док они тамо грцају у оскудици, ми снажним корацима крећемо

напред и сваким даном остварујемо све виши и виши стандард. (Чим за Босом затвори врата, брзо облачи жакет, купи своје папире, спрема се за излазак. Долази Мица.) Била ми је у посети професорка Боса. Сећаш ли је се?

МИЦА: Како даје се не сећам кад је била швалерка моме буразеру Лази. Што ме ниси позвао да је поздравим?

БОРКО: Она се узвртела, надигла се да иде, а право да ти кажем, ни мени се са њом није разглабало од Понтија до Пилата. Пре предавања морам скокнути и до гимназије. Ред је. Нисам у канцеларију навраћао већ две недеље због ангажованости око раскринкавања мрачних циљева Коминформа.

МИЦА: Кад ћеш се вратити?

БОРКО: Ко зна. То зависи од много чега. Ти лези, па спавај, немој бдети. (Пољуби је.) Срећице моја једина! (Брзо одлази.)

МИЦА (сва слеђена од Борковог пољупца. Говори сама са собом): Не знам шта ми је. Просто сам се скаменила кад ме је цмокнуо у образ. Тако од њега бије неки непријатан задај. Мучнина ме спопадне кад осетим тај његов воњ. А раније ме није гушило. Морам да направим промају, да се излуфтира соба од тог његовог непријатног мириса. (Отвара сва врата и прозоре.) Није на јарца, ал' није ни ко подуспарено сукно. Можда на старе новине. (Неко куца на улазним вратима.) Слободно! (Опет куца.) Уђите, отворена су врата! (Опет куца.) Напред!

ВАСА (улази бојажљиво.): Смем ли, Мицо?

МИЦА: А ко сте ви?

ВАСА: Примаш ли ме у кућу?

МИЦА: Не могу никако да се сетим одакле вас знам, а познат ми је ваш лик.

ВАСА: Зар ме, заиста, не препознајеш, Мицо, ни по гласу?

МИЦА: Ма јеси ли то ти, Васо?

ВАСА: Ја сам, Мицо.

МИЦА: Много си ми се изменио.

ВАСА: И ти би се изменила, Мицо, да си била онамо где сам ја био.

МИЦА: И нагло си ми поседео, Васо. Седни! Што стојиш?

ВАСА (скањера се): Не бих волео да ти будем на сметњи. (Гледа око себе.)
Примећује ти се велики напредак у кући. (Седа опрезно.) Нећу ја предуго.

МИЦА: Ма хајде, не причај којешта!

ВАСА: Јеси ли ти овде још са Борком?

МИЦА: Јесам. Средили смо се. Он само што је изашао. Да си који минут раније дошао, затекао би га код куће.

ВАСА: Ја сам њему много зла нанео, ко зна би ли са мном, уопште, пристао да говори. (Мица се смеши.) Борили смо се лавовски око лепотице. (Мица се закикоће.) Лепша си него што си икад била.

МИЦА: Не претеруј, Васо!

ВАСА: Ћутаћу. (Мала пауза.)

МИЦА (тражи мисао): И значи, ти си своје одслужио?

ВАСА: Издувао. И то поштено!

МИЦА: И шта ћеш сад?

ВАСА: Не знам ни сам. Чина сам лишен, а заната немам.

МИЦА: Мораш се негде скрасити, Васо. Шта је било — било је! Сад ти ваља изнова живети.

ВАСА: Нема за мене новог живота, Мицо моја! Са здрављем сам попустио. Зубе сам погубио. Душевно сам оронуо. Него, ако ми се буде дало да у миру завршим свој стари живот, опет ћу рачунати да имам среће.

МИЦА: Не разумем те, Васо, како то мислиш да завршиш стари живот, с ким?

ВАСА: Послао сам жени телеграм, ако ми се смилује и дође по мене, да се с њом вратим онамо сину на село, биће добро.

МИЦА: Шта се надаш? Хоће ли те после свега прихватити?

ВАСА: Ако је наша кога другог — неће, али ако није, онда имам шансе.

МИЦА: А онамо, како ти је било?

ВАСА: Фино. Поучно.

МИЦА: Питам те најозбиљније.

ВАСА: Па ја ти озбиљно одговарам, ко у бањи.

МИЦА: Заплашен си, не смеш да говориш?

ВАСА: Смем, Мицо. Лажне су гласине како они нас тамо препарирају.

МИЦА: А због чега онда ништа нећеш да ми кажеш о моме буразеру Лази?

ВАСА: Не знам ја то.

МИЦА: Због чега је он уопште ухапшен?

ВАСА: Због слабости и попустљивости према банди.

МИЦА: Сад си ми много рекао. Ја знам само да су Немци за време рата тако називали партизане: бандитима.

ВАСА: Њега је у затвор одвело оно његово држање према мени за време хапшења.

МИЦА: Што? Је л' су му замерили што је био претерано груб?

ВАСА: Напротив! Дао ми је пет паклића „триглава“, а она два официра што су цело време само ћутала, писали су после пријаву против њега, како ме је тешио, храбрио и давао ми цигарете.

МИЦА: Зар се ни то није смело?

ВАСА: Бити попустљив према контрареволуционарима?

МИЦА: У нас је пре важило да се сваком сужњу, без разлике, треба смилovati и уделити му штогод. Сад од тебе чујем да је и то законом укинута. И зар си ти, Васо, збиља био контрареволуционар?

ВАСА: Јесам, мада ни сам нисам знао да сам то. После сам увидео и поправио се.

МИЦА: Шта си радио?

ВАСА: Ревидирао сам став на Борку. Указао сам на њега као на колебљивца. Стално је гледао у небо, па сам ја на изношењу свога става приметио: да Лаза, мора бити, чека да му се одозго спусте Стаљинови падобранци.

МИЦА: А он?

ВАСА: Не знам који је њему клинац, јогуни се, стално је под бојкотом.

МИЦА: А шта то значи, Васо?

ВАСА: То значи 16 сати у каменолому. То значи ударце и погрде од свих на које наиђеш. То значи пожарчење над киблом уместо спавања. То значи савршена обесправљеност.

МИЦА: Хоће ли он скоро натраг?

ВАСА: Сумњам. Уопште не пружа доказе о своме преваспитању. Неће да утиче позитивно на сапатнике око себе.

МИЦА: Како да утиче позитивно?

ВАСА: Па да их млати и прогони. Да износи своја запажања иследнику бар два пута дневно. Неће и неће. Он пушта да други њега масате и растачу. Не знам од чега му је она глава. Је л' од челика.

МИЦА: Увек је био такав, кад нешто утуви себи у главу, он не одступа.

ВАСА: Штета! Оставиће на оном камену најлепше године. Обашка здравље. Има заразну жутицу. Прележао је и дизентерију. На леву ногу ћопа, а ниједан нокат нема на прстима, поодпадали му од ћускије, тешко да би га ти препознала, много је деформисан.

МИЦА (сузно): Баш си ме растужио, Васо!

ВАСА: Море, гледај своја посла, Мицо! Ипак је свако сам себи најпречи, показало се. Тебе је сама судбина спасила од сличне судбине.

МИЦА (усекне се): Како то мислиш?

ВАСА: Да си се којом несрећом удала за мене, знаш шта би ти се десило. Иштуирали би те из стана у неку шупу или подрум. Најурили би те из службе, ко пашче. А можда би те и хапсили.

МИЦА: Не би мене, Васо, не бој се! Дочекала бих се ја на ноге, ко мачка. Имам један такав случај тамо код мене на послу у предузећу. Чим су јој мужа ухапсили, она га се јавно одрекла и затражила раставу брака. Длачица јој с оне муке није фалила. Чак је то учинило и да унапредује у служби.

ВАСА: Значи, да сам те привенчао, ти би ме се одрекла?

МИЦА: Првог дана. Узми други пример, Борковог кума Свете. Онај његов луди син Мита је после не знам колико година проговорио да би нагрдио рођеног оца. Три пута су га водили на радио. Два пута су му излазиле слике у новинама. Па га још унапредили у поштанског службеника. Нудили су му и неки посао, заиста, ал' он после два дана одустао. Неспособан је за рад. Луд човек. Ал' за политику није. Он у себи носи неку урођену мржњу против стаљинизма. Шта кажеш?

ВАСА: Ништа. Немој ме прозивати. Кад будем нешто имао, ја ћу сам отићи, и рећи ћу онамо где треба. (Он устаје.)

МИЦА: И куда сад смераш?

ВАСА: Тешко ми да превалим преко уста. Ничим вас лепим нисам задужио, а дивно би ми улегло ако бисте ме ви овде задржали дан-два док се она моја Госпава не огласи. Не тражим је да ме гостите, нити би ја седео скрштених руку. Нешто би вам по кући радио.

МИЦА: Ти знаш да је у нашој кући увек одлучивао Борко, сама не смем да те примим. Сачекајмо док он дође, па ћемо видети.

ВАСА: Нека и дотле буде нека корист од мене. (Пође у кујну.)

МИЦА: Где ћеш тамо?

ВАСА (у одласку): Да узмем једну хоклицу и неки стари суд.

МИЦА (виче за њим): Ако ћеш да мијеш косу, иди у купатило, сад имамо увек топлу воду, монтирали смо бојлер.

ВАСА (враћа се и доноси хоклицу са шерпом): Размутио сам хлорни креч да га поставим код улазних врата. Неће ти овде нико више смети да уђе пре него што се дезинфикује. (Мица га гледа у чуду.)

МИТА (улази споља с оронулим Светом): Кумице, имам за вас велико изненађење.

ВАСА: Хлориши руке! (Мита не реагује, а Света послушно завлачи руке у

хлор.) Види се ко је дисциплинован, одмах се повинује. (Света се сусретне са Васом, застане, севне очима и продужи до Мите.)

МИЦА. Шта ја то видим? Кум нам се вратио с опоравка, баш се радујем!

МИТА: Довео сам га, кумице, да проверим хоће ли пред кумом проговорити, преда мном већ пет дана стално ћути. Ја га свашта питам, али он ми не одговара. (Васа нешто нотира у блокче.) Шта ти то, записујеш, друже?

ВАСА: Нотирам ко је ескивирао хлорисање руку.

МИТА: Ма јеси ли то ти, капетане?

ВАСА: Ја јесам, али нисам више капетан, деградирани су ме, разуме се, с пуним правом.

МИТА (осврће се на Свету): Што ти, матори, клапараш и шкргућеш тим својим вештачким вилицама? (Васа је отишао до прозора, отворио га и гледа у двориште.) Што утече ти од мене, бивши капетане? Што звераш тамо кроз тај прозор?

ВАСА (затвара прозор и враћа се): Гледам нешто ову ограду, слабашна ми је. Требало би купити стотинак метара бодљикаве жице, па је појачати с горње стране. (Мита и Мица прасну у смех, Света само покатак севне очима.)

МИЦА (смешљиво): Кад бисте се ви голооточани питали, мора да бисте прописали да се одсад бодљикаве жице затежу и на гудачким

инструментима. (Васа пође напоље.) Увреди ли се ти, Васо? (Света с гађењем одмахује рукама ка Васи.) Куда ћеш?

ВАСА (у одласку): У шупу, да нађем неке даске.

МИЦА (погледа у Свету, а он одвраћа лице. Она му прилази): Куме, препознајеш ли ти мене? Ја сам Мица. (Света блене.) Кум гледа кроз мене, као да сам од стакла. (Она му спусти руку на раме, а он се измакне.) Јеси ли ти, куме, дубоко увређен на све нас или куњаш од животног замора? Света не реагује. Она диже руке од кума и обраћа се Мити.) Чудо ти, кумићу, не пушиш? Је л' немаш шибицу?

МИТА: Оставио сам дуван начисто. Шкодљив је! (Света вади цигарете и једну припаљује.)

МИЦА (гледа у чуду): Аух, кумић-Мито, што ми је све то чудно! Ти и кум начисто заменисте улоге. Док си ти ћутао и пушио, он је говорио и био непущач. Сад ти, кумић-Мито, говориш и не пушиш, а кум је заћутао и пропушио. Да се ви може бити нисте некеме због нечега заветовали на то наизменично ћутање? (Улази Борко.) Ево, Борка! (Полети му у сусрет.) Борко, види ко ти је дошао!

БОРКО (саркастично): Гле! Вратио нам се Стаљинов губернатор! (Стаје испред кума.) Обрукао си ме, куме! Не служи ти то на част! Та мрља ће ти остати до смрти. Ја сам опасно љут на тебе, то да знаш! Мораћемо ми сад мало да захладимо наше односе. Не бих желео да ми неко ма шта пребаци због тебе. Сам си тако хтео. Преварио си ме. Увек си био фини, културан, отмен, господин човек. И шта теби беше да одеш у стаљинисте, међу

најгору издајничку багру, то се питам? (Улази Васа с трагачом на раменима.) А ко је овај што носи овај трагач ко заставу?

МИЦА: Наш капетан Васа, зар га не препознајеш?

БОРКО: Наши га вуци појели! Шта ће он опет овде?

МИЦА: Замолио ме је да га пустимо под кров док по њега не дође са села његова Госпава.

БОРКО: Не долази у обзир! Није ово овде прихватилиште преваспитаних информбироваца.

МИТА: Је л' то, куме, важи и за моју матору стрвину?

БОРКО: Њему још морам да читам, ви причекајте! А овај с места да се почисти одавде. Не знам само, Мицо, како си могла да га пустиш унутра!

МИЦА (прилази Васи који у другом крају собе чека ко псето): Извини, Васо, али Борко се не слаже да ти останеш код нас у стану. Каже да га твоје присуство компромитује.

ВАСА (баца трагач с леђа, па се затрчи и пред Борком падне на колена):
Професоре! Друже! Борко! Човече! Сотоно!

БОРКО (преплашено га рита): Бежи од мене! Беж!

ВАСА: Не знам ни сам како да вас ословим?

БОРКО (преплашено га рита): Склањај се! Ти си окужен!

ВАСА: Немам ја с њима више никакве везе.

БОРКО (преплашено га рита): Бежи ми с очију! Имао си! Имао си!

ВАСА: Ако ми не верујете, дајте ми нож да закољем једног од њих, да вам докажем да сам дефинитивно раскрстио с Информбиroom.

СВЕТА (скочи као да је полудео, па стане ударати Васу и ногама и рукама): Е, сад си ми се наместио, говнару смрдљиви, да те унаказим једном заувек, да не гадиш више овај свет!

БОРКО (прилети заједно с Митом и Мицом да обузда Свету, али без успеха): Стани, куме, који ти је ђаво!

МИТА: Џукело матора, не прави од кумове куће лудницу!

СВЕТА: Пустите ме! Собни ми је старешина био, собу ћу му ја од два метра у иловачи ископати.

МИЦА: Куме, нове су нам гланц ствари, оштетићеш нам политуру.

СВЕТА (али кум бије, не престаје): Ово ти је за оно што си брезову метлу у говна увлачио, па њоме говнавом по мени туко.

ВАСА: Зовите милицију! Јавите испостави унутрашњих послова!

СВЕТА (бије без милости): Ово ти је за оно што си ми по лицу пишао док сам повијен пожарчио над киблом.

ВАСА: Спречите стаљинистичку освету над часним ревидирцом!

СВЕТА (већ посустаје): Ово ти је за оно што си ме по казни седам дана држао у свињцу с крмачама, да се храним помијама и да спавам у смраду.

МИТА (заједно с Мицом и Борком некако обузда Свету): То је, идиоте, твој истомишљеник. Брига нас како се ви између себе ждерете и таманите.

БОРКО: Напоље сви из моје куће! Напоље! Ми смо са две супротне стране барикаде. А теби, Светиславе, изгледа није било довољно школе.

ВАСА: Ићи ће он, ја му стојим добар, на дошколовање да стекне титулу двомоторца.

СВЕТА: (бесно пође напоље): Постоје за мене само људи и нељуди. (У одласку.) Све су друге поделе лажне.

МИТА: Још се он издра на тебе, куме. Извини! (Брзо одлази за Светом.) Морам га сустићи. Научићу ја њега памети. Пријавићу га!

МИЦА (Васи): А шта ти чекаш?

ВАСА: Да они мало одмакну. Како је луд, у стању је иза ћошка опет да ме сачека. (Улазна врата се отварају.) Враћа се да ме убије.

ГОСПАВА (појављује се на вратима): Је л' ту тај мој закаснио покајник?

ВАСА (полети јој у сусрет): Госпава, знао сам да ћеш доћи по мене!

БОРКО: Уђите накратко, другарице. Зашто стојите на вратима?

ГОСПАВА: Нећу ја међу вас. Ви сте мени њега и упропастили. Да се он међу вас, кварне варошане, није мешао, не би он робије ни допао. Погледајте га какав је узбуђен.

МИЦА: То га је ту недавно изубијао његов истомишљеник.

ГОСПАВА: Ја знам само да свако треба да буде онамо где му је место. Полази, Васо! (Он пође.) Стани! (Он стане.) Где ти је оно уклето злато?

ВАСА (слеже раменима): Не знам. Нестало је. А ко га је узео, бог те пита, више пута су ми претресали собу.

ГОСПАВА: Хајде за мном! Важно је само да си се курталисао тог ђубрета. (Васа одлази за њом. Кратка пауза. Борко се мршти.)

МИЦА: Шта ти је, Борко?

БОРКО: Од свега овога припала ми је мука.

МИЦА: Подригујеш! (Брзо доноси лавор.)

БОРКО: Прогутао сам нешто што не могу да сварим.

МИЦА (држи му главу изнад лавора): Поврати!

БОРКО: Аух, аух! Јаој, растајем се са душом!

МИЦА: Гурни прст! То помаже!

БОРКО: Аух, аух! Бљутаво ми је! Гади ми се!

МИЦА: Док се исповраћаш одмах ће ти лакнути.

БОРКО (ослобађа се Мицине помоћи, сав блажен): Добро је. Лакше ми је. Хоћу да седнем. Сад се тако лепо осећам. Усрао сам се! (Седи и смеши се на публику, Мица одвраћа нос од њега и све више се повлачи у дубину сцене).